

קונטרס

מטה יהודה

שיחות מוסר
ודברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

משיחותיו של מרן ראש הישיבה
הגאון החסיד
רבי יאודה צדקה זצ"ל

בענייני חודש אלול, ראש השנה, ויום הכפורים

שלהי אלול חודש הרחמים והסליחות
תשפ"ג לפ"ק
ירושלים עיר הקודש

מפתחות

דברי פתיחה - עמוד א

פנינים קצרים - עמוד ג

שיחת חיזוק לראש השנה - עמוד י

מוסר לפני תקיעת שופר - עמוד כז

שיחת חיזוק ליום כיפור - עמוד לב

©

כל הזכויות שמורות

0548-542-164

8542164@gmail.com

דברי פתיחה

בהיות וקבלה בידינו מבעלי המוסר ז"ל, הגרי"ס זצ"ל והסבא מקעלם זצ"ל, ולמעלה בקודש, כי בימים המקודשים של חודש אלול ערב יום הדין והמשפט כדי לזכות בדין צריך האדם להיות איש הכלל, רבים צריכים לו, וזו העצה לזכות לכתיבה וחתומה טובה, וכמובא בספר עצות לדינא (סי' יד), ושורש הדברים בספר חסידים (סי' קפז), ע"ש. וכל זאת לבד ממעלת זיכוי הרבים (וע' בספר עצות לדינא סי' א אות ז), אמרתי אל לבי להעתיק ולהוציא לאורה שיחות מוסר וחיזוק אשר השמיע בקולו קול יהודה, מרן ראש הישיבה הגאון החסיד רבי יאודה צדקה זצוק"ל זיע"א, בענייני חודש הרחמים והסליחות אלול ראש השנה ויום הכיפורים.

ובחסד ה' עלי בסייעתא דשמיא מרובה ערכתי בזה ב' שיחות [וכאן המקום להביע תודה וברכה לידידינו הרה"ג רבי יחזקאל מועלם שליט"א, אשר את השיחה הראשונה הוא תמלל מסרט הקלטה, ואני באתי אחריו להשלים המלאכה בעריכת וסידור הדברים], שיחה ראשונה היא שיחת חיזוק לקראת יום ראש השנה הקרב ובא, והיא שיחה שנמסרה להמון העם לחיזוק ותשובה, והשיחה השניה היא שיחה לקראת יום כיפור, והיא שיחה שנמסרה לבני תורה לחיזוק ותשובה. השיחות נערכו מתוך סרטי הקלטה והשתדלתי שלא לשנות אלא המוכרח כדי להקל על הלומדים, ואם שגיתי איתי תלין משוגתי.

גם העתקתי ממחזור לראש השנה תפלת ישרים (מנצור), בו נדפס לפני התקיעות "מוסר לפני תקיעת שופר", אותו כתב מרן ראש הישיבה זצ"ל, והעלים את שמו, וכך נכתב במחזור הנ"ל: "לפני תקיעת שופר צריך כל אדם להתבונן בדרכיו, ולפשפש במעשיו, ולחזור בתשובה שלימה, כי השעה מוכשרת לכך, על כן כדי לזכות את הרבים סידרנו כאן דברי מוסר והתעוררות לתשובה, שכתב רב נכבד מרבני ירושלים ת"ו, הרוצה בעילום שמו", והוא מרן ראש הישיבה זצ"ל כמפורסם, ואחרי שמחזור זה כמעט ואינו בנמצא, אמרתי להעתיק הדברים למשמרת לזיכוי הרבים, והדברים הינם דברים קצרים ומחזקים, בבחינת מועט המחזיק את המרובה. והעתקתי הדברים אות באות מילה במילה, והוספתי מקורות ותיקנתי איזה טעויות סופר קלות.

בראש הדברים צירפתי ליקוט פנינים שונים מפי ספרים וסופרים, כאשר מצויין מקור לכל קטע וקטע, בענייני אלול ראש השנה ויום כיפור, וזאת למודעי כי שינתי מעט בחלק מהציטוטים למען הקל על הקוראים, והמעין במקור הדברים יוכל

להבחין בשינוי הדברים. וכמו כן הוספתי באיזהו מקומן הערות קלות השייכות לדברים. כמו כן בדקתי ורוב הרעיונות בשיחות הנדפסות כאן, לא נדפסו בספר קול יהודה, ובמקומות שבאו בצורה ובסגנון שונה לחלוטין, ציינתי לעיין בספר קול יהודה, אבל הם דברים שונים בהחלט, כאשר יראה המעיין הי"ו.

יהי רצון שדברים הבוקעים ויוצאים מלב טהור, ייכנסו בלב ההוגים הלומדים והמעיינים, ויהיה בהם לתועלת וחיזוק בעבודת ה' אמן.

קונטרס זה יוצא לאור בזריזות ללא הגהה ועריכה מספקת [וכאן המקום להודות להרה"ג רבי חננאל עבאדי שליט"א שעבר על הקונטרס במהירות כקורא להגיה מהרבה ט"ס], ונשמח לקבל תיקונים והוספות, וכמו כן נבקש מאוד מכל מי שיש תחת ידו שיחות וקלטות ושמועות וכל כיוצא בזה מתורתו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, שלא ימנע בר, ויצור עמנו קשר, כדי להוציא הדברים לאור עולם למען יעמדו ימים רבים, לתועלת אוהבי תורה ושוחרי תושיה.

ובתלתא הוי חזקה, כי קונטרס זה הוא השלישי שזכיתי להוציא מתורתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל. הראשון יצא לאור לפני ג' שנים קונטרס "לשעה ולדורות", בו נדפסו מתורתו ומשנתו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ועוד, ולרגל יום הילולא דיליה י"ב חשבון תשפ"ב, יצא לאור קונטרס "ויאמר יהודה", בו נדפסו משיחותיו ומכתביו, וב"ה היה לתועלת מרובה וחיזוק הרבים, וכעת ב"ה יבוא השלישי, והחוט המשולש לא במהרה יתנתק, יזכנו השי"ת להמשיך הלאה ביתר שאת ויתר עוז.

יהי רצון שזכות זו שנתעסקנו בקדשים להוציא לאורה מדברי תורתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל להיות שפתותיו דובבות, תעמוד לנו ולבני ביתינו לזכות לשנה טובה וכתובה וחתימה טובה, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, מתוך שמחה ובריאות ונחת וכל טוב סלה אמן.

הלימוד בחוברת זו מוקדש לרפואתו השלימה של מר בריה דרבינא מורינא ורבינו ראש הישיבה הגאון רבי משה (ניסים בן פהימה) צדקה שליט"א, השי"ת ישלח דברו וירפאהו רפואה שלימה, וישוב לאיתנו הראשון ויותר (ע' ר"ן נדרים פא.) אמן ואמן.

פנינים קצרים

תיקוני זוהר מראש חודש אלול

ראיתי שנהג כמנהג הקדמון הנפוץ בישראל שמראש חודש אלול מתחילים לקרוא בספר תיקוני זוהר ולהשלימו ביום הכפורים, ועם כל הטרדות המרובות עמד בזה שנה בשנה.

[הגרי"ח סופר שליט"א, נר יהודה עמוד כה]

* * *

סליחות בחודש אלול

עוד בחודש אלול האחרון שמעתי מיצר וכואב על שיש בני תורה דידן המתרשלים לומר סליחות ארבעים יום כמנהגנו משנים קדמוניות, וחזר על דברי מרן ז"ל בשלחן ערוך (או"ח סימן תקפא ס"א) שמראש חודש אלול מתחילים באמירת הסליחות, ולא אבה לשמוע מה שתירצו לו שהדבר קשה מפני הלימוד, ואמר הלא כתבו ז"ל שבחודש הזה ימעט בתורה וירבה בתפילה [עיין לגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף (סימן תקפ"א אות ו') ולמו"ז הגאון ז"ל בכף החיים (שם אות ז')], וכך נהג בעצמו אפילו בחודש אלול האחרון שהיה חלש מאד כידוע לא ביטל ארבעים יום סליחות.

[הגרי"ח סופר שליט"א, נר יהודה עמוד כה]

* * *

והצנע לכת עם ה' אלוקיך

הגאון רבי יעקב מוצפי זצ"ל היה מכוון כל מעשיו לשם שמים, לא היה אוהב פרסומת ולא כבוד. בכל יום של סליחות היה קם מוקדם, בא לבית הכנסת, ואומר שירות ותשבחות. מי היה רואה אותו? אף אחד. "והצנע לכת עם ה' אלהיך". זה הוכחה של עבודת ה' לשם שמים, כאשר מקיים בהצנע לכת. ישתדל אדם לקיים את מידה זו הצנע לכת עם ה' אלהיך.

[מרן הגר"י צדקה זצ"ל בהספד על הגר"י מוצפי זצ"ל, ארי עלה מבבל עמוד קצז, תפארת יעקב עמוד קלז]

* * *

לקבל איזה הנהגה טובה

זכורני שתמיד בכל ימים נוראים היה אומר "נא לקבל כל אחד ואחד משהו, איזה הנהגה, איזה מדה", זה תמיד היה דרכו.

[בנו מרן חכם משה שליט"א, אלון בכות עמוד נה]

* * *

חיסול חשבונות בערב ראש השנה

במלחמת ששת הימים היה מתח גדול ובפרט בירושלים, והיו ימי תפלה, סיפר לי החברותא שלי שהיה מקורב למרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, על היראת שמים שלו, שבימים אלו הוא יושב ועושה חשבונות, ושאל אותו החברותא שלי, "מה זה?!", אומר לו שמקובל שאם יש סכנה או מפחדים צריך לראות אם יש חובות ולהחזיר את החובות, וזה החשבונות שמחשב, איך להחזיר את החובות שיש לו. זה יראת שמים. כל אחד מפחד, זה מפגזים וזה מפצצות, והוא פחד להחזיר את החובות. וסיפרו לי שגם בערב ראש השנה היה נוהג, ואמר שצריכים לחסל חשבונות.

[הג"ר אליהו בקשי דורון זצ"ל, אלון בכות עמוד כח]

* * *

שקידת התורה בראש השנה

תלמוד תורה כנגד כולם, אהבת התורה ולימוד התורה שהיה לומד, כשהיה בראש השנה יושב ולומד לא היה מפסיק כל היום בדיבור, שום דיבור. כך ישב ממש בלי הפסק. וכך בראש השנה האחרון. אפילו בחור לא יכול לקיים מה שהוא עשה.

[בנו מרן חכם משה שליט"א, אלון בכות עמוד נה]

* * *

תהלים בראש השנה

בימי ראש השנה רצה שיקראו ספר תהלים וכו' ושלא ישנו ממה שנהגו ישראל, ולא מצא חן בעיניו שיש בני תורה שמשנים הלימודים ולומדים גמרא וכו', ורק אם השלימו התהלים ונשאר עוד זמן אזי שילמדו כאוות נפשם.

[הגר"ח סופר שליט"א, נר יהודה עמוד כה]

* * *

וידוי בין התקיעות

וכיוצא בזה היה מרן ראש הישיבה זצ"ל מתרעם על השינויים שעושים בנוסחאות התפילה השגורים בפינו מאז, ורצה שרק כפי שנהגו כך ימשיכו, הן בצורת המצוות איך שנהגו ימשיכו, מאד חרה לו על שרצו לבטל מה שנהגו להתוודות בין התקיעות ביום ראש השנה, וזכורני שהיה מראה לכל דברות קדשו של הגאון חיד"א במורה באצבע (סימן ר"ס) שכתב: "בשמיעת התקיעות יהרהר עוונותיו ואם מפסיק התוקע יתודה בלחש הרבה בין הפרקים", וראה נא ראה שמרן ראש הישיבה זצ"ל במוסרו הטוב לפני תקיעת שופר (הנדפס במחזור לראש השנה הוצאת הר"צ מנצור ז"ל) ראה חיוב בנפשו להדגיש זאת וכה כתב: "נמצינו למדים כי השעה היא שעת התעוררות לחזור בתשובה הן עבירות שבין אדם למקום והן עבירות שבין אדם לחבירו, ועליו להתוודות בלחש עתה בעת תקיעת השופר, ולקבל על עצמו בקבלה גמורה ושלמה שלא ישוב עוד לכסלה" עכ"ל, ואכן כך היה מנהגו שלו לפי מה שראיתי כשזכיתי להתפלל במחיצתו ביום ראש השנה יותר מעשרים וחמש שנה.

[הגר"ח סופר שליט"א, נר יהודה עמוד כה]

* * *

שערי פריה ורביה בתורה

בתפילות ראש השנה בנוסח תענו ותעתרו ופתח לנו ה' אלוקינו המובא בסוף העמידה דשחרית בחזרת התפילה שאומר השליח ציבור, כשמגיע לאמירת "שערי פריה ורביה" מוסיף "בתורה", וכן המנהג בירושלים, וכך שמעתי שנים רבות מפי מורנו הגאון הצדיק רבי יוסף עדס זצ"ל כשהיה שליח ציבור בימים הנוראים בבית מדרשו של מורינו הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל¹.

[הגר"ר אבינועם צבי שליט"א, שערי מחילה ח"א סי' טו עמוד ר]

* * *

חומר כל עבירה ועוון

נחקק בלשד עצמותי מה ששמעתי ממנו בצעירותי באחד מיומי ראש השנה שערכנו לימוד התהלים בביתו, שדיבר מה זה חטא ועון, ואמר: מצות תקיעת שופר בראש

¹ א"ה: וכן הוא בדברי רבינו יוסף חיים זצ"ל בספר בניהו על התיקוני זהר (תיקון נה זכ"א ע"ב), ובספרו בן יהודע (סוף ביצה), ע"ש. וכן הנוסח ומנהג מרוקו, ועוד ועוד.

השנה היא מצוה עצומה ונוראה שאין מי שיכול לתאר חשיבותה ומעלתה ונשגבותה והתיקונים העצומים שפועלת בשמי מרום ובכל העולמות, ולמרות כל זאת רבותינו ז"ל בטלו המצוה האדירה הזו כשראש השנה יוצא בשבת שמא "איזה עם הארץ בכוש" (כלשונו לפי זכרוננו) יבא לטלטל השופר, ובשבילו בטלו המצוה מכל ישראל לרבבותיהן ולכל חכמי ישראל, ראה נא ראה והבן מהו כח עבירה!

[הגר"ח סופר שליט"א, נר יהודה עמוד יח]

* * *

זהירות משיחה בטלה באמצע הלימוד

אמרו ז"ל (תיקון ד"ז ע"א) מלכות - פה, ופירשו, שמי שזוכה למלכות ומאן מלכי רבנן היינו כששומר על ברית הלשון ואז זוכה למלוכה כי בי מלכים ימלוכו ודבריו נשמעים אצל הכל ויראים מפני עוז מלכותו, ונתקיימו הדברים אצל מעלת ראש הישיבה זצ"ל, שקנה קנין בעצם של פה קדוש וטהור, וכבר העידו עליו שכמו שהיה גאון בתורה היה גאון בשתיקה.

זכיתי רבות רבות פעמים להיות במחיצתו ומעולם לא ראינו ושמענו אצלו שיחה ודבור סתם, פה קדשו או יפיק דבר תורה או דבר חזק ומוסר או שמוש חכמים ועובדות עליהם, (שכמדומה היה חד ממש בדרא בדבר מה שזכה לשמש ולקבל ולראות מחכמי הדור שלפניו זיע"א ולא היה לו חבר ורע בדבר הזה), שנא מאס והרחיק בכל מאודו פטפוטים סתם, זכיתי להתפלל עמו בימים נוראים כעשרים וחמש שנה ויותר וחושבני שלא אחטיא לאמת אם אומר שכמעט בכל פעם שאמר דברי התעוררות ומוסר קודם התקיעות או קודם תפילת הנעילה (ואשרי און השומעת לקח תורתו ומוסרו המופלא) הדגיש חזר והדגיש שבני תורה לא ישיחו שיחה בטלה באמצע הלימוד, והתמרמר מאד על זאת, וזוכרני שפעם אמר שזו הקבלה שצריך האדם לקבל עליו בתפילת הנעילה.

ועוד ביום ראש השנה האחרון דשנה זו שזכינו להתפלל עמו בתוך דברי מוסר קודם התקיעות דבר אף על זאת ונשא משלו ואמר: מעשה באדם אחד שזכה להיות אהובו של מלך גדול ועלה בדעתו להכין למלך סעודה ערבה שאין כדוגמתה, אמר ועשה, ואכן הכין סעודה הראויה לעלות על שלחן מלכים, אבל בין מיני המאכלים המופלאים אשר הכין למלך, פיזר פה ושם חול ועפר, היקבל מלך סעודה זאת?! בודאי ובודאי שלא ולא !!,

והנמשל פשוט וברור אדם בעת שעוסק בתורה מכין כביכול סעודה נפלאה לשמים מה שאין כדוגמתה בכל הרקיעים כולם, אבל אם תוך הלימוד מדבר וסח בדברים בטלים הריהו כמפזר עפר פה ושם והאם תקובל תורתו הקריבהו נא לפחתך הירצך הישא פניך, ועל זה ידו כל הדווים והחי יתן אל לבו לשמור ולעשות².

[הגרי"ח סופר שליט"א, נר יהודה עמוד מט]

* * *

וידוי רב נסים גאון

"אזכרה ימים מקדם לפני רבות בשנים, בהלו נרו עלי ראשי, שהיה דודי הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל עובר לפני התיבה בימים נוראים בבית הכנסת על שם אביו רבי שאול צדקה, והיה הוא מתפלל תפילת שחרית של יום הכפורים, וכשהיה מגיע בעת חזרת הש"ץ לוידוי רב נסים גאון ז"ל, היה משתנק מבכי עצור, וכמעט לא היה קולו נשמע, לב כל המתפללים היה מתפלץ ונמס כדונג בראותינו את רבינו הארז אשר בלבנון ספר תורה חי בוכה ומתודה בדמעות שלישי, ואנן אזובי הקיר מה נאמר ומה נדבר, וי לן דמיתנן וי לן דמיתנן, וכמו חי אזכור זאת ואין בכחי לתאר המעמד הנורא".

[הגרי"ח סופר שליט"א, נר יהודה עמוד כח]

* * *

בנוסח התפלה של החיד"א במנחה של כיפור

שמעתי מדודי מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל שלא לומר בתפילה שתיקן החיד"א ליום הכיפורים בספר עבודת הקודש, תיבות "בעשור לחודש תשרי", אחר שיש מחלוקת גדולה מתי היתה העקידה כנודע, עד כאן שמעתי ממנו זצ"ל.

[הגרי"ח סופר שליט"א, תורת יעקב סי' כד עמוד עא]

* * *

² א"ה: וידוע כי היה נאה דורש ונאה מקיים, וכבר התפרסם כי אחר פטירתו כאשר באו לחקור ולשאול את רעו וידידו הגאון המקובל רבי ששון מזרחי זצ"ל, עמו היה לומד חברותא, על הנהגותיו וכו', אמר להם, כי אינו יודע לספר מאומה, כי מעולם לא פסיק פומיה מלימודו לדבר דברים אחרים.

ימיו כצל עובר

פעם אחת ישב מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל בבית המדרש בישיבה, ופתאום קרא לאחד הבחורים, ניגש הבחור אל ראש הישיבה, ואז הצביע רבי יהודה צדקה זצ"ל על רצפת הישיבה ושאל את הבחור "האם הנך רואה שינוי כאן ברצפה?", הבחור שלא הבין מה התכוין הרב, ענה לתומו, "לא".

אמר לו הגר"י צדקה זצ"ל, "האם אינך רואה שבמקום זה יש צל, ובמקום זה זורח השמש, ומה ההבדל ביניהם?!", שוב לא הבין התלמיד למה חותר הרב, ולא השיב, ואז נשא הרב את משלו ויאמר לו, הסתכל נא על הרצפה שיש בה צל, וראה כמה היא נקיה ומצוחצחת, ולא נראה בה שום כתם ושום לכלוך, אולם כשתסתכל על המקום בו זורחת השמש, שם תראה הרבה אבק ולכלוך, מה שבהעדר השמש לא יראה לעין.

והנמשל הוא, שכאשר האדם נמצא בעולם הזה, "ימיו כצל עובר", משול הוא ל"צל", ונראה בעיניו שעשה הרבה מצוות ושנשמתו נקיה מכל לכלוך ומכל חטא ועוון, אבל כאשר יעלה האדם לבית דין של מעלה ויעמוד לפני ה' יתברך המשול לאור השמש "כי שמש ומגן" או אז יאירו קרני השמש על נשמתו ויראו פתאום הרבה לכלוך.

[רבי גדעון רביוב שליט"א, פרי מגדיו פרשת נצבים עמוד שדמ]

* * *

תשובה מתוך שמחה וזהירות מעצבות בפרט אצל בני תורה

שמעתי ממרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, כי אם האדם שקוע בעיצבון ויאוש, אין ספק שדבר זה ניכר עליו ונראה גם לסובבים אותו, ויש בזה חשש חילול ה' שנראה לאנשים שזה צורת עובדי ה', ועל ידי כך יכולים לזלזל בעבודת ה', באומרם, לא כדאי להיות עובדי ה' אם בשביל זה נהיים למדוכאים ועצבים, כי על ידי כך הם חושבים שעבודת ה' מביאה לאדם כובד ועצבות, וממילא מתרחקים מעבודת ה'.

ואזהרה זו שייכת יותר ויותר על בני התורה, כי עליהם מסתכלים יותר ובוחנים אותם. ובאמת הרי אין זה הצורה אמיתית לעובדי ה', ונמצא אם עובד בצורה כזו שאיננה נכונה גורם לביזוי כבוד ה' בעולם.

ופירש בזה מורינו ראש הישיבה הגר"י צדקה זצ"ל את דברי הפסוק בתהילים (נא יט) לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוה, דהיינו שהגם שפעמים שצריך להיות בלב נשבר,

בכדי לחזור בתשובה, מכל מקום צריך לדאוג שלא יהיה מזה ביזוי וחילול ה', כי עצם העבודה באמת צריכה להיות בשמחה.

[הגאון רבי ראובן שראבני זצ"ל, יתד המאיר אייר תשע"ח גליון קפז עמוד תיח"ג]

חזנות לתלמידי ישיבה

שמעתי מפי חכם רבי מנשה שווע שליט"א שלפני ימים נוראים היו מגיעים גבאים של בתי כנסת לישיבות הקדושות לחפש חזנים לבתי כנסת, ופעם טיכסו עצה עם ראש הישיבה חכם רבי יהודה צדקה זיע"א שאולי כדאי שיביאו איזה חזן שילמד את הבחורים חזנות ומעט שירים על מנת שישמשו כחזנים לעתיד. וראש הישיבה ע"ה השיב שלא כדאי שילמדו שירה וחזנות. הוא פחד מאד מהתוצאות שחלילה איזה בחור על ידי זה יתעמק בשירה ויגרר לאט לאט לדברים אחרים.

[ר' משה חבושה הי"ו, נקודות מבט עמוד יט]

* * *

³ וראה בדברי מרן ראש הישיבה הגר"י צדקה זצ"ל בהספד על מרן הקהילות יעקב זצ"ל, הנדפס בספר אשכבתיה דרבי ח"א (עמוד קכג): פעם שמעתי מהגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל, שאמר על הפסוק "לב נשבר ונדכא אלהים לא תבזה", ופשוטו שכשהאדם בלב שבור ה' מקבל תפילתו, והיינו ה' לא יבזה תפילתו. אולם אפשר לומר עוד, שגם אם אמנם צריך האדם שיהא ליבו שבור, אולם רק עד כבוד ה'. יש להזהר שלא תבזה אלהים ח"ו על ידי הלב הנשבר שלך. שאם אין לאדם כח לעמוד כנגד הרחוב הפריצות וכנגד החינוך הרע, הרי איננו אדם כלל. על כן מצד אחד צריך האדם לראות עצמו כחבית של עפר של ענוה, ומצד שני חבית של עצמות שיהיה בו כח לעמוד למען כבוד ה'. ע"כ. ראה עוד שם, ובספר קול יהודה (עמוד קפג), ובספר שערי מחילה ח"ב (עמוד צה).

שיחת חיזוק והתעוררות לקראת ראש השנה

אין שכחה לפני כסא כבודך

נמצאים אנו כמה ימים לפני היום הגדול, יום הדין והמשפט, ראש השנה. ביום זה כולם, "כל באי עולם - עוברים לפניו כבני מרון" (ר"ה טז.). בודקים ושואלים, על כל סדר היום של כל יום ויום במשך השנה, הכל בא למשפט. דבר אחד לא נעדר. "ואין שכחה לפני כסא כבודך".

מחשבות אדם ותחבולותיו

האדם לא זוכר מה שעשה במשך השנה, כמה לשון הרע הוא דיבר, כמה דברים בטלים הוא דיבר, כמה הסתכלויות אסורות הוא ראה, כמה מחשבות רעות הוא חשב, וכי האדם זוכר את כל זאת? הוא לא זוכר שום דבר. אבל ביום ראש השנה, הקב"ה מעביר את הכל לפני המשפט, כל אחד ואחד, "כי זכר כל המעשים לפניך בא, מעשה איש ופקודתו, ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו", אפילו המחשבות עולות לחשבון, כל המחשבות! מי יכול לדעת כמה מחשבות חשב במשך השנה, מי יכול לומר זיכיתי לבי?

כיצד נבוא לראש השנה בלי שינוי?

הדברים נוראים, זהו דין נורא, ואנחנו לוקחים את זה באדישות... לא עושים שינוי אמיתי. בערב ראש השנה קמים לסליחות, עושים התרת נדרים, בראש השנה עושים מה שצריך, הולכים להתפלל שחרית ומוסף ותקיעת שופר וכו'. אבל - שום דבר לא השתנה אצלנו, שום דבר! האם נוכל לעמוד כך לדין לפני בורא עולם בראש השנה מבלי שינוי במעשינו? באיזה פנים נבוא לפניו?

לבוא בראש השנה בטהרה - בהרהורי תשובה

והנה בוודאי אנחנו מלאים עוונות, קטנים וגדולים, אין ספק בזה, אבל לכל הפחות נבוא לפניו בראש השנה בטהרה - בהרהורי תשובה. נדע את המצב שלנו, נהרהר בתשובה על מה שצריך תשובה!

* * *

כיצד להתבונן

ראשית כל צריכים אנו לדעת כיצד להתבונן, כיצד לבדוק על עוונותינו, כי אם לא נדע - איך נהרהר בתשובה, על מה נהרהר!?

* * *

פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה

בפרשת השבוע, פרשת נצבים⁴, אומרת התורה הקדושה "פן יש בכם איש או אישה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבוד את אלהי הגוים האלה, פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה" (דברים כט ז), אולי ח"ו יש מי שיש לו שורש רע, "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת", כאשר ישמע האדם את כל ההתראות ממשה רבינו והקללות על העוברים צווי הבורא ית"ש, "והתברך בלבבו לאמר, שלום יהיה לי, כי בשרירות לבי אלך, למען ספות הרוה את הצמאה" (שם יח), אומר משה רבינו ע"ה, "לא יאבה ה' סלוח לו, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא, ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה, ומחה ה' את שמו מתחת השמים".

והתברך בלבבו שלום יהיה לי - מדוע?

הדברים האלה לכאורה אנחנו לא מבינים, אמנם יש רשעים בעולם, אבל שהרשע "יתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי" זה לא מובן, למה יתברך בלבבו, איך יתברך! הרי הוא יודע שהוא רשע, יודע שהוא עבר את כל העונות, באיזה טענה הוא יכול להגיד "שלום יהיה לי"? וממה שהוא אומר "שלום יהיה לי", משמע שלכולם לא יהיה שלום - ורק בשבילו ובעבורו יהיה שלום. ועל זה התורה אומרת "לא יאבה ה' סלוח לו", אבל צריכים להבין, וכי הוא טיפש, מה הכוונה שלו "שלום יהיה לי". אם הוא לא רוצה לחזור בתשובה - לא יחזור בתשובה, אבל מנין הוא מגיע למחשבה זו "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי"?!

העיקר שיש לי לב טוב...

ונראה הביאור, עם מה שיש לדאבוננו הגדול הרבה בני אדם שהם עושים את כל העבירות שבעולם, אבל אם תבוא ותוכיח אותו על דרכיו ומעשיו, הוא אומר ומשיב

⁴ ראה עוד בספר קול יהודה (פרשת נצבים עמוד רמג).

לך: "תשמע, העיקר הלב, אני יש לי לב טוב!", והוא באמת נותן צדקות, עושה טובות, עוזר לזקנים, עושה מוסדות ובתי חולים כל מיני דברים, על אנשים אלו אומרת התורה "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי", דווקא ודייקא "בלבבו" הוא יתברך, הוא אומר "יש לי לב טוב, ואם יש לי לב טוב זה מכפר לי על כל העוונות", ומכאן הוא מגיע למחשבה הזו "שלום יהיה לי", דווקא בעבורי, בעבור הלב טוב שלי, יהיה שלום.

כמו שבחולי הגוף מקפיד על בריאות כלל איבריו - כך גם בבריאות הנשמה ועל זה אומרת התורה, "לא יאבה ה' סלוח לו!". מדוע?! - כי טענות אלו שמתברך "בלבבו", בלב טוב שלו, דומות הם לאדם שבא לרופא, והוא אומר לרופא שכואב לו העיניים, הרופא בודק אותו ואומר לו "בדקתי את הלב שלך - ואתה בריא! מה אתה רוצה?!", אומר לו, "כן, נכון, הלב בריא, אבל העיניים חולות וכואבות!". אומר לו הרופא, "לא, העיקר הלב...". זה הטעם שאומרת התורה "לא יאבה ה' סלוח לו", איך אפשר לומר "העיקר הלב"?! - כמו שבגוף צריך בריאות בכל חלקי הגוף, כך גם בנשמה, ועוד יותר מליונים פעמים! אדם חושב שבזה שיש לו לב טוב - יצא ידי חובתו. הוא לא מתבונן, שמלבד הלב, צריך גם עיניים בריאות, אוזניים בריאות, פה בריא, שיניים בריאות, ידיים בריאות, רגליים בריאות. הוא חשב על זה פעם?! הוא לא חושב על זה! "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי", הוא מסתפק בזה שהוא אומר "יש לי לב טוב ...". הוא מרמה את עצמו, הלא העיניים שלו חולות, האוזניים וכו', על כן "לא יאבה ה' סלוח לו".

* * *

להיות מושלם ובריא

לפני שמגיע ראש השנה, צריך לדעת כל אחד, מה מבקשים ממני?! - מבקשים ממני להיות מושלם, להיות בריא! ויש ביד האדם להיות מושלם ובריא. בכל איבריו, לא רק בלב בלבד.

השתדלות האדם לרפואת גופו

והנה בואו חשבון, אם אדם כואב לו העיניים, הוא נוסע אפילו עד אמריקה כדי לרפאות את העיניים החולות שלו, הוא יסע לכל מקום שיהא, הכל בשביל שיהיה בריא. ואם הוא יתרפא, כמה שנים הוא יחיה עוד?! הלא הוא בגיל חמשים - ששים, כמה נשאר לו לחיות, "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה" (תהלים צ י). בכל

זאת הוא עושה כל המאמצים שיש ביכולתו כדי לרפאות את עיניו, הוא לא אומר "אין דבר", "זה יעבור", אלא הוא רוצה להיות בריא ועל כן הוא הולך ומשתדל ומתאמץ ונוסע עד אמריקה אפילו על ספק אם יהיה בריא, אפילו שהוא לא בטוח שיהיה בריא, ואם יהיה בריא כמה שנים יכול לחיות. אבל מה לא עושה האדם בשביל בריאות הגוף? "וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו" (איוב ב ד).

השתדלות ברפואת הנשמה

כך בדיוק - אותם הדברים צריך לעשות בשביל בריאות הנשמה. להשתדל בכל יכולתו להבריא את גופו. האם נסתפק בזה שאנו באים לסליחות, אומרים סליחות - ושום דבר לא נשתנה?! בוודאי שלא. הרי ברפואת הגוף, אם האדם לקח ושתה תרופה, הוא בודק אם חל בו שינוי והוא התרפא, או לא. אם אחרי שהיה אצל רופא, והרופא נתן לו רפואה, והוא רואה שכבר עבר שבוע ולא עזר לו הרפואה הזו, הוא חוזר לרופא ואומר לו "הרפואה שנתת לי לא עזרה לי, תן לי רפואה אחרת!". כך בדיוק צריך להיות ברפואת הנפש. האם ראיתם אחד שיבוא ויאמר "עשיתי סליחות שבוע שלם, ואני לא רואה שינוי?!" ומדוע באמת לא בא לטעון זאת?! הלא כמו ברפואת הגוף אם רואה שאינה מועילה לו, כך צריך שיהיה ברפואת הנפש!

שינוי בדרכים לטובה

התשובה והסליחות הם רפואת הנפש, צריך שיהיה שינוי, שהרפואה תשפיע לטובה, להתקרב יותר לעבודת ה'. אי אפשר להישאר עם אותם המעשים והדרכים! אי אפשר להמשיך בסליחות, והבנים עדיין ממשיכים בבית ספר חופשי, והוא לא ירא מיום הדין, כאילו לא קרה כלום. בא בראש השנה שמח, אומר "שנה טובה וחתימה טובה". איזה שנה טובה אם ח"ו בניו לא הולכים בדרכי ה'?! הוא יכול להגיד "שנה טובה"?! אוי לשנה שכזאת!

* * *

כלל ישראל כגוף אחד

מה שקרה בטורקיה אנחנו לא יודעים, אסור לנו לדבר, אבל לפעמים יש מצוה גם לדבר. אני לא רוצה לדעת מה המצב הדתי בטורקיה, מה המצב שבאו לבית הכנסת, באיזה צורה באו, אם במוניות או ברגלי. אסור לנו לדבר על אחרים בזמן שאנחנו לא

יודעים. אבל אנחנו צריכים לקחת מזה מוסר, כי בדרך כלל ידוע שהמצב מאוד מאוד ירוד שם, מאוד מאוד, כי אין מוכיח. ואנו כגוף אחד, כאיש אחד.

הקודח חור בספינה מטביע את הספינה של כלל ישראל!

וכמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי (ויקרא רבה פר' ד ס"ו) על הפסוק "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" (במדבר טז כב), אחד מישראל שחוטא זה משפיע על כולם, משל למה הדבר דומה, לאדם ששכר לו חדר אחד באוניה, בה הוא מפליג לדרכו. פתאום רואים שהוא מביא איזה מקדח ועושה חור בספינה. אומרים לו, "מה אתה עושה?", אמר להם, "מה אכפת לכם? בחדר שלי אני עושה חור!". אמרו לו, "מה בחדר שלך? מה אתה חושב שרק בחדר שלך אתה עושה חור? הלא האוניה משותפת לכולנו, ואם יכנס מים לחדר שלך - זה יטביע את כל האוניה!". אותו הדבר עם ישראל, אנחנו כולנו כאיש אחד. אם אדם קודח חור בספינה - הוא מסכן את הספינה של כלל ישראל, שיכולה לתבוע ח"ו.

* * *

הקב"ה עושה לנו ניסים ונפלאות

צריכים לדעת, הקב"ה עושה לנו ניסים ונפלאות. הייתי פעם אצל הרשע הזה נבון, קוראים לו "שר החינוך"... והוא בעצמו אמר לי בפירוש, "דע לך אנחנו חיים בניסים". הקב"ה עושה לנו ניסים ונפלאות כל יום, אנחנו לא יודעים מה המצב באמת, וכמה ניסים ונפלאות נעשים לנו.

הניסים בעבור בני התורה

וכל יום שעושה ניסים ונפלאות, בזכות מי כל זה? - בזכות אלה שבאים ללמוד תורה. רק בזכותם. רק אלה שקובעים עיתים לתורה שבאים כל ערב לשיעור, בזכותם הקב"ה עושה לנו ניסים. (ראה תנא דבי אליהו זוטא פ"ה). וצריכים אנו לזכור ולדעת את זה. וכבר אמר שלמה המלך ע"ה "ומצא בה איש מסכן חכם, ומלט הוא את העיר בחכמתו, ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא" (קהלת ט טו). חושבים שהניסים והנפלאות שיש לנו זה בגלל "בטחון" ו"צבא". וכל אלו הם באמת דברים בטלים! בימי אבותינו לא היה צבא, והיו חיים בביטחון הרבה יותר מעכשיו. למה? כי כולם היו בעלי אמונה טהורה, שומרים שבת קובעים עתים לתורה, וזה השמירה, זה הבטחון שלנו. אם היה אחד

שחילל שבת ח"ו, אוי ואבוי, לא יתכן בעולם, היו מוחים כנגדו. אבל עכשיו קיבוצים שלמים מחללים שבת רח"ל, וזה לא מעניין אותנו. ואין איש שם על לב.

* * *

יוצא בשעת הוידי החוצה

והנה הפסוק אומר, "פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה", וצריך להבין מה הכוונה "שורש" פורה ראש ולענה, מה זה השורש הזה?! ונבאר הדברים על פי מה שמספרים מעשה - וזה לא סתם סיפור, כבר החיד"א (לב דוד פרק יב) מזכיר את המעשה הזה - ומעשה זה מראה לנו מה חובתנו בימים נוראים. פעם אחת היה יהודי אחד שהתפלל בבית הכנסת של הרמב"ם. איזה זכות, מי לא ישמח להתפלל בבית הכנסת שהרמב"ם בעצמו מתפלל שם, איזה תפילה מתוך מעמקי הלב. ממש מעמקי הלב. והנה ביום כיפור, הגבאי רואה את אותו יהודי שכאשר הוא שמגיע לווידי, האיש הזה נעלם, יוצא לחצר, לא אומר וידי! הגבאי מתפלא, האדם הזה מתפלל כל התפילה טוב, ורק בוידוי הוא יוצא?! גמרו את הוידי, הוא נכנס וממשיך להתפלל. והוא מתפלל ממעמקי הלב "מפני חטאינו גלינו מארצנו" וכו'. אמר הגבאי, זה מקרה, אולי כאב לו הבטן יצא בחוץ בדיוק בוידוי. שנה הבאה רואה הגבאי אותו הדבר, אותו יהודי מתפלל את כל התפילה, וכאשר הגיעו לווידי - יצא בחוץ. הגבאי אמר, "בודאי יש דברים בגו!", אבל בכל זאת לא העיר לו כלום. בשנה השלישית שם לב הגבאי גם כן אותו הדבר, בדיוק בוידוי הוא יוצא החוצה. הוא לא יכול לסבול כבר, ניגש אליו ואמר לו "אדוני מדוע אתה בורח בשעת הווידי?", אמר לו "מה זה אכפת לך?!", שתק. מה יעשה.

לא מוכן לשקר ביום כיפור...

הלך הגבאי וסיפר זאת לרמב"ם, אמר לו "יש כאן בתפלה איתנו אדם שמתפלל טוב, אבל כשמגיע לווידי הוא בורח החוצה!". שלח הרמב"ם לקרוא לו, הוא כבר לא יעז להגיד לרמב"ם "מה איכפת לך". בא לפניו אותו יהודי. אמר לו הרמב"ם, "אדוני אתה מתפלל כל כך טוב, למה בשעת וידי אתה בורח". אמר לו, "לך אני אגיד את האמת, אני לא רוצה להיות שקרן בבית הכנסת!". תמה הרמב"ם, "למה שקרן?!", אמר לו, "בווידי אנחנו אומרים 'עבדנו עבודה זרה' - וכי אני עבדתי עבודה זרה? מתי עבדתי עבודה זרה?! אומרים בוידוי 'גנבנו', אני גנב?! 'רצחנו', אני רצחתי?! 'נאפנו', אני

נואף?! איך אני אגיד בבית הכנסת ביום הכיפורים דברים של שקר, דברים שלא היו ולא נבראו בי?! אני לא מוכן לשקר!".

גניבה שאינה גניבת ממון

אומר לו הרמב"ם, דע לך בני, את העבירות שאתה אומר שלא עברת - עברת עליהם מאות פעמים! אלא שאתה לא מרגיש ולא יודע. הוא נפגע, "אני גנב? אני נואף?". אמר לו הרמב"ם: תראה, כל דבר ודבר יש לו שורש ויש לו ענף. אמת, אתה לא גנבת, אבל יש דברים קטנים שהם ענפים מהשורש. למשל, אם אדם גונב את דעתו של חברו, הוא אומר לו, "אתה יודע כמה אני אוהב אותך" וכו'. והכל שקר - זה גניבה. ואתה לא מרגיש ש"גנבת". אתה אומר לו, "ברוך הבא, אני אוהב אותך, מחכה לך", ואתה משקר, [אתה יכול להגיד אני אוהב אותך, אבל לא להגיד דברים בהפלגה שאינם נכונים], זה שקר וזה ענף של גניבה.

עבודה זרה - כעס

אותו דבר עבודה זרה, יש את השורש, שזה עבודה זרה ממש רח"ל, ובזה אני בטוח שלא נכשלת ולא עבדת עבודה זרה ח"ו, אבל בענפים היוצאים מזה, בודאי שנכשלת, הרי אמרו רבותינו ז"ל (זוהר ח"ג דקע"א ע"א דרל"ד ע"ב וע' שבת קה:): "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה", תגיד לי את האמת, אתה לא כעסת כל השנה כולה אף פעם, לא בבית ולא עם האשה ולא עם הילדים ולא בעבודה?! - אין יום שלא עברת עשרות פעמים על כעס, עם הפקידים עם המשרתים עם הקונים. אם כן אתה רואה שעבדת עבודה זרה, "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה", ואתה לא רוצה עוד להודות ולהתוודות על זה?! כזו חוצפה?!

נואף - ולא תתורו

אחרי כן נואף. יש את השורש של נואף, שהוא נואף עם אשת איש או עם נערה ח"ו, אני בטוח שלא עשית את זה, אבל יש עוד כל מיני סוגי ניאופים בענפים, אנחנו קוראים בקריאת שמע "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו לט), אדם מסתכל פה ופה, זה גם נואף!

חכם אפרים ע"ה "אמלא את כל הכוס דמעות!"

אם הולך לחתונה ורואה רוקדים במעורב, הוא יושב מסתכל ושמח, הרי זה כאילו בעצמו רקד עם נשים במעורב. איך הוא יושב ומסתכל ושמח, במקום להוריד דמעות

עליהם?! אמר לי פעם - כך שמעתי ממש בלשון הזו - חכם אפרים הכהן ע"ה, "באמת באמת באמת", כך כפל ואמר, "אם אני עובר ברחוב ואני רואה דרך החלון שרוקדים גברים ונשים, אמלא את כל הכוס הזה דמעות!". איך זה יתכן?! איך זה יתכן?! מי יאמר זיכיתי לבי. זה נואף, זה ענף של ניאוף. אם אדם הולך למקום כזה לחתונה ורואה שרוקדים במעורב והוא שותק ולא מוריד דמעות ולא בורח מהמקום, הוא נואף. הוא לא נואף בשורש, הוא נואף בענף. זה ענף אביזריו דעריית. אמר לו הרמב"ם, איך אתה אומר שלא עברת על נואף, אף פעם לא הסתכלת הסתכלות אסורה? תגיד את האמת, לא הסתכלת פה הסתכלת שם?!

פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך

כל עבירה עושה זיהום בנפש, כל הסתכלות אסורה מזהמת את הנפש, על ידי זה הנפש שלו נעשית מזהמת, כמה דמעות הוא צריך להוריד לתקן את זה. דוד המלך ע"ה אמר, "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך" (תהלים קיט קלו). שואל רבינו יונה ז"ל (שערי תשובה ש"א אות טו) מה הכוונה של דוד המלך ע"ה "על לא שמרו תורתך", צריך היה לומר "על לא שמרתי תורתך". אלא מפרש רבינו יונה ז"ל, כוונת דוד המלך ע"ה היא על העיניים, שהעיניים של האדם "לא שמרו", לפעמים באונס שאדם מסתכל והוא נהנה מזה, והמה מסבבים את החטא, על כן "פלגי מים ירדו עיני", אומר דוד המלך, "על לא שמרו תורתך". כמה דמעות צריך להוריד כדי לנקות חטא זה.

וידוי על שלא אמר וידוי

כל זה אמר הרמב"ם לאותו אחד שהיה יוצא בוידוי ביום כיפור, כי לא רצה לשקר... הוא עמד נדהם. הוא חשב את עצמו "צדיק", אבל הרמב"ם הראה לו את כל הפרטים שעבר עליהם מאות פעמים בשנה. אמר לו הרמב"ם, "רק על זה שאמרת שלא עברת על עבירות אלו, על זה לבד אתה צריך לעשות וידוי!".

* * *

בשמים אין "חכמות"

כך הדין בראש השנה, בשמים אין "חכמות", הכל בא בחשבון! כל שורש וכל ענף! וצריכים להתבונן בזה ולהכיר על מה אנו צריכים לשוב בתשובה. וזהו שאמרה התורה "פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה", יש שורש ויש ענף.

אין ויתור במשפט!

אנחנו חושבים את עצמנו צדיקים, באים לסליחות, אין ספק זה מעלה גדולה, אני בטוח שבזכות הצדיקים האלה העולם עומד, אבל עדיין אנחנו לא מושלמים, זה לא מספיק, יש שורשים ויש ענפים לכל פרט ופרט, ומשום כך תיקנו לנו רבותינו את חודש אלול להתכונן לקראת ימים נוראים, להתכונן לקראת יום הדין הקרב ובא, בראש השנה יש "דין וחשבון", על הכל, מי יכול לעבור ולהתבונן על כל הדברים שעשה במשך השנה?! ובראש השנה הכל בא למשפט. ואין ויתור! כמו שאמרו רבותינו (ב"ק נ סע"א), "כל האומר הקב"ה ותרן - יוותרו חייו, שנאמר הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט" (דברים לב ד).

מוכרח להזדכך בעולם הזה או בעולם הבא

צריך כל אחד לדעת, כי בסופו של דבר הקב"ה יבוא חשבון על כל פרט ופרט, ואם יש לו מזל - הוא יקבל את היסורים שלו בעולם הזה, וכך יזדכך לקראת ביאתו לעולם הבא. ואם הוא לא יקבל יסורים בעולם הזה - הוא יקבל בעולם הבא. כי אין ויתור, אין דבר כזה. בגד שהתלכלך, תאמר "אני וותרן לא צריך לנקות אותו...", אין כזה דבר, מוכרח שתלך למכבסה לכבס את הבגד, וכי איך תלך, עם בגד עם כתמים?! המכבסה של האדם זה היסורים בעולם הזה והגיהנום בעולם הבא.

חומר עונשי גהינם

כאשר הקב"ה מפקיד ביד האדם את הנשמה קודם שיורד לעולם, הקב"ה אומר "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך" (דברים כח ו), אם תחזיר לי את הנשמה כמו שנתתה לך, מבריקה מצוחצחת כזוהר הרקיע, אשריך. אבל אם לא, אם ח"ו רואים שהיא מזוהמת ומלוכלכת, מכניסים אותה ל"מכבסה". מה זה המכבסה? - הגיהנום. הוא הולך לשם, והנשמה משתפשפת ונעשית "בריה חדשה". אבל כמה יסורים עוברת בגיהנום רח"ל. הרמב"ן (הקדמה לפירושו לאיוב, ושער הגמול מהדורת סופר אות עו) אומר כי שעה אחת בגיהנום, יותר קשה משבעים שנה של ייסורי איוב בעולם הזה. נורא ואיום.

הנופל על פניו שולח ידיו להגן על פניו

אנחנו לא יודעים מה זה גהינם, הרמב"ן ז"ל מסביר, קצת ציור ודמיון להבין מה זה גהינם. הוא אומר, הנה האדם יש לו רגליים ויש לו עיניים, ואם יש איזה קוץ והוא נופל, הוא מיד מקדים את הידיים שלו לפניו כדי להגן שלא יבוא הקוץ לעיניים. ולכאורה, וכי הידיים זה לא הגוף שלו?! אלא מאי, הוא מפחד על העיניים שלא יבוא

הקוץ לעיניים. אף על פי שזה אותו הגוף, זה אותם הידיים, אבל על הידיים לא אכפת לו שיהיה קוץ, ולפיכך אם הוא רואה שהוא מוכרח ליפול, הוא תיכף שם את הידיים להגן עליו, אף שעל ידי זה הידיים נפצעות לו. למה?! כי כדאי לו שיפול הקוץ בידיים, ולא יפול בעיניים. כי העיניים זה יותר חמור, זה כאבים יותר, זה סכנה.

העיניים רוחניות יותר מהידיים

אומר הרמב"ן ז"ל, למה זה כך באמת, למה העיניים זה יותר מסוכן ויותר כאבים וכו', כי העיניים הם רוחניות, והידיים הם גשמיות. אפילו שזה אותו גוף, יש איבר שהוא יותר רוחני ויש איבר שהוא יותר גשמי, הרוחניות זה כואב יותר. כמוכן גם העיניים הן אלו שעל ידיהם האדם יכול לראות ולתפקד, ואוי ואבוי אם יחלה בעיניו על ידי שיכנס בהן קוץ.

יסורי עולם הבא יסורים רוחניים

הרי לנו, כי בעולם הזה, האדם בוחר לשמור יותר על העיניים מאשר על הידיים. וזה בעבור שהעיניים הם יותר רוחניות מאשר הידיים. וכל זה הוא רק ביחס בין העיניים לידיים, שהגם ששניהם הם בגוף הגשמי בעולם הזה, יש מעלה בעיניים יותר מהידיים. על אחת כמה וכמה בעולם הבא, שהכל זה רוחניות. היסורים של הרוחניות הם יסורים נוראים ומחרידים.

עדיף להזדכך כבר כאן בעולם הזה

אם יבוא האדם ויאמר שהוא רוצה בעולם הזה שיהיה לו טוב, מה יהיה עם העולם הבא שלו?! העולם הבא כולו רוחניות, ועם זיהום לא יקבלו אותו לעולם, מה יהיה איתו?! לא באנו בדברים אלו להאשים מישהו ח"ו, אלא לעורר כל אחד להשתדל להיות כמה שיותר מזוכך, כי זיכוך מוכרח לעבור, אם בעולם הזה אם בעולם הבא, אם כן למה יסבול בעולם הבא?! עדיף לזכך עצמו כבר כאן בעולם הזה.

נשמות ישראל כל פגם גורם זיהום ומחייב זיכוך

כל אחד יש לו נשמה טהורה. אנחנו אומרים בבוקר בתפילה בברכות השחר "אלהי נשמה שנתת בי טהורה", שאין בה זיהום אפילו משהו. אם כן רואים אנחנו כמה נשמות ישראל הן גדולות. אצל הגויים אין דבר כזה, כי הנשמות של הגויים הם לא טהורות. ועל כן דווקא התביעה עלינו עם ישראל ביותר. הרי אם האדם לובש בגדי עבודה, אכפת לו מעוד כתם? - לא. כי אלו "בגדי עבודה", זה כלום. אבל אדם שבא בראש

השנה עם חליפה מצוחצחת ונקיה, ויבוא בן אדם וישפוך עליו שמן, כמה הוא יכעס עליו. למה?! - כי זה חליפה חדשה. אותו דבר עם ישראל, הנשמות שלהם טהורות, חצובות מתחת כסא הכבוד, אם יהיה בה זיהום קטן שבקטנים הוא מוכרח לעבור זיכוך, אי אפשר אחרת.

כמה כתמים יש לנו בנשמה?

אם כן מי יכול לדעת כמה זיהום עובר עלינו?! כמה ח"ו כתמים יש בנשמה שלנו?! אם אדם מדבר שקר אחד, מדבר לשון הרע אחד, הסתכל הסתכלות אחת, אם ביטל תורה שעל זה אמרו חז"ל (פאה פ"א מ"א) "ותלמוד תורה כנגד כולם".

חינוך הבנים בדרך ה'

כל שכן אם יש לו בנים בבית והוא לא מחנך אותם לפי דרכי התורה, ה' ישמור, כל העבירות שהבן עושה זוקפים אותו עליו. גהינום יכלה והוא לא יכלה. מפני שמהבנים האלה ממשיכים דורות. ואם להיפך, אשריו ואשרי חלקו, כל המצוות שהבן עושה זה נזקף לזכותו. כמו שאמרנו, צער ברוחניות, בעולם הבא, זה צער גדול, אם כן מרובה מידה טובה, אם זה שמחה ואם זה העונג - זה עונג הכי גדול והכי טוב כאשר הבנים הולכים בדרך ה'.

* * *

טומאת חילול שבת

עכשיו אביא לכם פסוק על ענין השבת, ותבינו למה הטמאים האלה הרשעים האלה מעוניינים לחלל את השבת. וכל ליל שבת מרגיזים אלפים בחילול שבת, באיזה רשעות ואיזה חוצפה ואיזה טומאה היא זאת.

ושמרתם את השבת

התורה הקדושה אומרת⁵, "ויאמר ה' אל משה לאמר, ואתה דבר אל בני ישראל לאמר, אך את שבתותי תשמרו כי אות ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם. ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, מחלליה מות יומת, כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה" (שמות לא יב-יד).

⁵ ראה עוד בספר קול יהודה (עמוד כד, עמוד קעט).

מחלליה מות יומת - ונכרתה הנפש

ולכאורה יש להבין, אם אתה אומר "מחלליה מות יומת", מה אתה ממשיך ואומר "כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה", כרת, הרי כרת זה פחות ממיתה, ואם אתה נותן כאן את העונש הגדול, מיתה, לא צריך להוסיף כרת, הרי זה כמו אחד שאומר לחברו "תשמע, אם אתה תעבור על מה שאני מצווה, אתה תשב על זה במאסר שנה וגם חודש". אם אתה אומר שנה, כבר החודש בכלל. אם אתה אומר שהמחלל שבת הוא "מות יומת" מיתת בית דין, מה מקום להגיד "ונכרתה הנפש".

מה חשוב יותר נשמת ישראל או שמירת שבת?

את השאלה הזו שואל הרב אור שמח זצ"ל (משך חכמה שם), והוא אומר דברים נפלאים. הוא שואל עוד דבר שלא מובן, מה יותר חשוב, נשמה בישראל או שבת אחת?! מצד אחד הדין הוא (כמובאר ביומא פד: ושו"ע או"ח סי' שכח סי"ג) שאדם שחולה בשבת מחללים עליו את השבת, מהר מהר, כל הזריז הרי זה משובח, כל המחלל את השבת להציל נפש שכרו גדול. זאת אומרת שנשמה בישראל מעלתה גדולה יותר משבת, מחללים שבת בשביל נשמה של ישראל. מצד שני ההלכה היא שמי שמחלל את השבת הורגים אותו, "מחלליה מות יומת". משמע מכאן ששבת עדיף מנפש. והדברים סותרים לכאורה.

על ידי חילול שבת נכרתה הנפש הישראלית

מבאר האור שמח, תתבוננו בפסוק, "מחלליה מות יומת", וכי תגיד איך זה, הרי זה נפש יהודית, איך אתה הורג נפש בשביל שבת? אדרבא, מחללים את השבת בשביל נפש יהודית, וכאן התורה מצווה להרוג נפש יהודית בעבור חילול שבת?! - על זה ממשיך הפסוק ואומר, "כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה", אם יהודי חילל שבת, כבר אין לו נפש יהודית! ברגע שחילל האדם את השבת, אין לו נפש יהודית. מה יש לו? - נפש בהמה, נפש גוי. ואם כן מיושב, בשביל בהמה לא מחללים את השבת, לכן הורגים אותו על חילול שבת. עד שלא חילל את השבת ונעשה חולה, הרי יש לו נפש יהודית בקרבו, והוא דוחה את השבת, אם הוא חולה מחללים את השבת בשבילו, כי הנשמה היהודית גדולה. אבל ברגע שהוא חילל את השבת, הנפש היהודית פרוחה ממנו, נכנסה בו נשמה של עראפאת... נשמה של גוי, של בהמה,

"ונכרתה הנפש", אין לו נפש, ואם נכרתה הנפש - בוודאי הורגים אותו, כי שבת קודמת וגדולה יותר מנפש בהמה.

חסר להם הנפש היהודית

אם אנחנו רואים כאן כמה טיפשים, שכבר אין להם נפש יהודית, כי ברגע שהם חיללו את השבת הנפש היהודית פרחה מהם, אם כן ברגע שתצעק כל היום "שבת" "שבע'ס", תביא חמור ותצעק "שבת שבת", מה יענה לך?! הוא לא תופס הוא לא מבין. חמור תגיד לו "שבע'ס" הוא יבין? - הוא לא יבין לעולם. אם כן לא כל האשמה עליו, עכשיו, אחרי שהוא ערום, הנפש היהודית פרחה ממנו. הרי זה דומה לגוי, לא מעניין אותו, לא איכפת לו. זו הסיבה שאנחנו רואים דברים מוזרים, אתה רואה אלפים יהודים כולם מוחים ואומרים "שבת" ולא איכפת להם, כלום? לב אבן? אפילו לב אבן גם אין לו! איך זה יתכן?! - אלא כי חסר לו הנפש היהודית, נכנס בו נפש של חמור, החמור תבוא תבכה לפניו תגיד לו שבע'ס. לא יעזור כלום.

משתמשים בשרביטו של מלך כנגדו

אותו הדבר הקיבוצים, רוצים להיבנות על חילול השבת, על אלו שבשבת לא עובדים מזמינים אותם לערוך קניות בשבת קודש. רשעים כאלה, איך אתם נבנים על זה? הרי ה' ציווה על השבת, והאנשים לא עובדים בשבת ובאים לקנות, אם כן זה משתמשים בשרביטו של מלך להרוס את השבת! איך זה יתכן?! אם היו עובדים ביום שבת, לא היה להם זמן לבוא לקנות. אתם מנצלים את המתנה שהקב"ה נתן לישראל כדי להתעשר ממנה, להזמין יהודים שלא עובדים בשבת שיבואו לקנות, רשעות וטומאה כזאת לא הייתה בעולם, ונכרתה הנפש!

זהירות על חינוך הילדים לשמירת שבת

הרי לנו חומר עוון חילול שבת, ואם אדם לא מחנך את בניו לתורה, עלולים לחרות את הנפש שלו! הוא חייב ללכת לבכות להצטער להרעיש עולמות לשמור על בניו שישמרו שבת כהלכה.

שמירת שבת כהלכה - לימוד הלכות שבת

אם אדם שומר שבת, זה מגן על כל העולם. "שומר שבת כהלכתו", איך יכול לדעת כהלכתו? על ידי שיבוא וישמע שיעורי תורה. אם לא ישמע שיעורי תורה לא ידע מה אסור ומה מותר, עלול חס וחלילה להיכשל באיסורי שבת והוא לא יודע (ראה הקדמה

למשנה ברורה ח"ג). וכי הוא יכול לומר "שוגג הייתי"? איפה אתה נמצא, ביפן?! אתה נמצא בשכונות אלו שמלאים תורה ומצוות. תבוא לשיעורים, תלמד ותדע כיצד לשמור שבת כהלכה, "שמעו ותחי נפשכם". כל שבת וכל ערב יש כאן שיעורים. אם האדם בא לשיעורים הקב"ה שומר עליו, הוא לא יבוא לידי חטא, הוא לא יכשל. אם הוא לא יבוא - הוא מזיד, הוא לא יכול להגיד "לא ידעתי".

* * *

על ידי תשובה מרפא העוונות - נשמה חדשה

הימים האלה הם ימים קדושים מאוד לכולם, ועל ידי מעט תשובה - מרפא את כל העוונות, הנשמה שלו מזדככת, והרי זה כמו שלובש בגדים חדשים, בעל נשמה חדשה. לא אותה נשמה שעשתה עבירות, נשמה טהורה ממש. אבל צריך להתכונן לזה. כמו שאדם שמזמינים אותו לחתונה של בן המלך, וכי הוא יצא מהעבודה וילך לחתונה. היתכן דבר כזה?! בודאי שלא. הוא מכין שבוע שבועיים בגדים מיוחדים, ומתכונן, אותו היום הוא לא הולך לעבודה, הוא מתלבש, שלא יהיה כתם שלא יהיה אבק. איך יעמוד בראש השנה עם כתמים, עם בגדים מלוכלכים, עם "בגדי עבודה", זה לא לבוא להגיד "אחות קטנה" ובוזה גמרנו... צריך להתכונן להחליף הבגדים.

* * *

תפלת ימים נוראים - זיכור הנשמה

בתפלה בראש השנה, "אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם". "כי זכר כל המעשים לפניך בא, מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר", "ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו" (ירמיה יז, לב, ט). צריך להתבונן בכל הפסוקים, ובכל התפלה של הימים הנוראים כראוי, זה מזכך הנשמה.

שב בתשובה על ידי תפלת ימים נוראים

ראיתי יהודי רופא ילדים, כמדומני ממשפחת טוויג. איזה למדן, איזה ידען, איזה צדיק. אמרתי לו, "תגיד לי באמת, מי השפיע עליך כל כך שנהיית למדן?!", אמר לי, "אף אחד לא השפיע עלי. רק התפילה של ראש השנה ויום הכיפורים היא שהשפיעה עלי. הייתי ילד, והתפללתי. באמת אני התפללתי, לא עמדתי בחצר בחוץ. והתפילה קנתה אותי. כבר הייתי איש אחר. הלכתי לאבא ואמרתי לו, "אבא, מקומי לא בבית הספר הזה,

אתה מוכרח להוציא אותי, אני לא אמשוך!", התפילה כל כך חדרה ללב, כל כך תפילה יפה, כל מילה של התפילה פותחת את העיניים, פותחת את הלב!". מיד אביו שמע לו, הוציא אותו מבית הספר והכניס אותו לבית ספר דתי, ונהיה רופא ילדים עד היום, אבל הוא ירא שמים צדיק, משהו מיוחד ממש. אצלי זה היה פלא פלאים, אני יודע העירקים קשים קצת, לא מהר עושים תשובה, מי השפיע עליך?! - רק אני על ידי התפלה.

על ידי התבוננות בתפלה של ראש השנה - הזיהום שיש בנשמה פורח אם אדם יבוא לתפילה בראש השנה ויתפלל טוב, תפלה בלשון הקודש, כולם מבינים לשון הקודש ומה ביאור המילים, כל תפילת מוסף של ראש השנה, הפלא ופלא, זכרונות מלכויות ושופרות. פלא פלאים. אם אדם יתבונן - הוא יתרגש, הנשמה שלו מתפרצת, כל הזיהום שיש בנשמה שלו פורח, נשאר ממש נשמה טהורה.

* * *

כרמי שלי לא נטרתי

כל אחד יחשוב קצת על עצמו, לא רק על אחרים. הפסוק אומר בשיר השירים "שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי" (שיר השירים א ו). תראה כל אחד אוהב לעזור לחברו, אוהב לעשות טובות, אשריהם ישראל, על זה יקבלו שכר אין סוף. אבל, אם אתה עושה טובות לאחרים, מה עשית לעצמך? מה עשית עם הבנים עם הבנות שלך, עם הבית שלך, מה עשית לעצמך אתה?! "כרמי שלא לא נטרתי".

* * *

שורש פורה ראש - זהירות מהענפים

זה שאומר הפסוק "פן יש בכם שורש", אם תגיד "לא, שורש אין לנו", בסדר. אבל "פורה ראש", השורש עושה ענפים, ומהענפים אין אדם ניצול, אם לא שישב בעצמו ויבדוק כל מעשה שלו, כל מעשה שעושה יבדוק שאין בהם חשש אבק, אבק ריבית אבק לשון הרע, אבק דבר אחר, וכל מיני דברים, עד שיהיה נשמה טהורה באמת. רק כך יוכל ללכת לגן עדן צדיק טהור ונקי.

על ידי תשובה תפלה ותורה - שמחה ותענוג

אם יעשה כך חשבון נפש, ותשובה, מלבד מה שלעולם הבא יוכל ללכת טהור ונקי, גם בעולם הזה כבר יראה שהתפלה שלו בצורה אחרת, הוא יתרגש מהתפלה, ויהיה לו

עונג בתפלה. וכך גם בלימוד התורה, יהיה לו שמחה בלב. "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט ט).

המבחן לאדם - אם שמח בלימוד התורה

אם אדם רואה שהוא לומד ואין לו שמחה בלב, סימן שהלב שלו מזוהם, מזוהם! חסר משהו שלא נכנס ללב. אבל באמת שאדם בא ושומע תורה, "פקודי ה' ישרים משמחי לב". וזה המבחן, יבדוק את עצמו אם יש לו שמחה כשהוא לומד תורה, או אין לו שמחה. אם יש לו שמחה - ידע שהלב שלו טהור, והתורה שלומד נכנסת לתוך הנשמה שלו, הוא מרגיש "מים חיים", ושמחה ועונג. אבל אם הוא רואה שזה "לא הולך לו", ידע שהוא לא כל כך נקי, הוא צריך לתקן, לעשות חשבון נפש על כל שורש וכל ענף, להתפלל, ללמוד מוסר, להתפלל טוב מתוך דמעות, לשוב בתשובה.

חשבון נפש בימים הללו

איך אדם יבוא לכיפור ולא מתוך דמעות, ולא מתוך הרגשה אמיתית?! טוב עשו כינוס זה לפני ימים הנוראים, שכל אחד יחשוב קצת על עצמו אם ח"ו חטא, בשורש ודאי לא, אבל בענפים ה' ישמור. אם עבר על ביטול תורה, אם עבר בהסתכלות, אם במחשבה אם בדיבור ובכל מיני דרכים. אם יש לו דבר לא נקי - ינקה את עצמו, יבוא זך.

ימים מסוגלים לתקן בקלות

הימים האלה מסוגלים, בקלות אפשר לעשות, הכל, לא צריך אפילו תעניות, רק שאדם יקבל עליו באמת לשוב בתשובה - יתקן. אבל שיעבור על מעשיו, יבדוק את מעשיו ויראה מה חסר לו. ב"ה יש רבנים בישראל, יבוא וישאל ויתיעץ, חטאתי בעוון זה, מה עלי לעשות, כי יש דברים שצריך תיקונים, יש ארבע חילוקי כפרה (יזמא פו). ועוד, על כן יתייעץ עם החכם. יש דברים שצריך להתיעץ עם הרב, לא להתבייש, תבוא תשאל מה עושים לתקן עוון זה ועוון אחר. אדם צריך לחשוב איך הוא מתקן את עצמו, ואם רוצה לתקן באמת - הוא יכול בקלות. וגם מי שרוצה להתעלות יותר - אין גבול וסוף לעליות.

* * *

אחרי שובי נחמתי ואחרי הוודעי ספקתי על ירך

ירמיהו הנביא אומר פסוק נורא מחריד "כי אחרי שובי נחמתי, ואחרי הוודעי ספקתי על ירך, בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי" (ירמיהו לא יח). לכאורה זה לשון כפול, "אחרי שובי נחמתי", ושוב כופל ואומר "ואחרי הוודעי ספקתי על ירך", שזה אותו משמעות, שחוזר בו בתשובה אחרי שחטא.

הבושה והחרטה בהוודע חומר העוון ותוצאותיו

אבל הכוונה היא, "אחרי שובי" כשאני חטאתי "נחמתי", התחרטתי וחשבתי שכבר תקנתי, אבל "אחרי הוודעי" אחרי שאני רואה תוצאות של העוון עד כמה זה מגיע, "ספקתי על ירך", ועל כן "בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי". למה הדבר דומה, לאדם יש אוטו, נסע באוטו, פתאום יצא ועלה על המדרכה. צועקים לו, "תראה מה עשית!", והוא לא מבין "מה עשיתי?!", מראים ואומרים לו, "הרוגים ופצועים עשית!". הוא מתחיל להכות על עצמו, להכות על פניו. כך האדם שחוטא, אומרים לו "כך עשית", מראים לו חומר העוון, על זה אמר ירמיה, "אחרי הודעי", אחרי שאני רואה את התוצאות של העוון הזה עד היכן זה מגיע "ספקתי על ירך", כשאדם רואה את התוצאות של העוון לאן זה מגיע, עד כמה זיהם את הנשמה שלו ועד כמה גרם תאונות וכו' וכו', "אחרי הוודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי".

* * *

על ידי תשובה - גאולה

כל אחד חייב להשתדל ולהתאמץ בזה לעשות חשבון נפש ותשובה, ובזכות זה נזכה באמת לעשות תשובה שלימה וגאולה שלמה. אם לא זכינו לגאולה השנה, סימן שלא עשינו תשובה, אולי השנה ה' יעזור נעשה תשובה שלמה ונזכה לגאולה שלמה, ויבטל מעלינו ה' תאונות דרכים וכל מיני מחלות וכל מיני בעיות. לא רק בארץ, גם בחוץ לארץ, גם שם יש גזירות. אבל אם נתעורר כולנו, אם נעשה תשובה אמיתית, יכולים לבטל גזירות. הזוהר (זו"ה פרשת נח) אומר, אם יהיו "כנישתא חדא", קבוצה אחת, אם יעשו תשובה אמיתית, יכולים לקרב את הגאולה. אפילו כנישתא חדא בלבד. כל אחד יאמר "אני יחזור בתשובה", אבל בתשובה שלימה. וזה יעזור לכל ישראל, יכריע את הכף ויעזור לכל ישראל, ונזכה לכתובה וחתימה טובה אמן ואמן.

מוסר לפני תקיעת שופר

היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם

מורי ורבותי! "היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם, אם כבנים אם כעבדים". וכן שנינו במשנה (ר"ה טז.) "בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" (תהלים לג טו). ונאמר, "למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך" (תהלים קיט צא), ודרשו רז"ל זה ראש השנה⁶.

האם מוכנים אנו למשפט?

ובכן כולנו נצבים היום לפני ה' אלהינו, אנחנו ונשותינו ובנינו ובנותינו, לתת דין וחשבון על מה שעשינו במשך השנה שעברה. ונשאלת השאלה, האם מוכנים אנחנו למשפט?! בנוהג שבעולם, אדם שיש לו משפט לפני מלך בשר ודם, שאין מיתתו מיתת עולם ואין מאסרו מאסר עולם (ברכות כח:), מכין לו כל מיני סנגורים ומליצי יושר כמה ימים קודם המשפט, ואנו שעומדים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, על אחת כמה וכמה.

קל וחומר מדוד המלך ע"ה

וכבר אמר דוד מלך ישראל "סמר מפחדך בשרי, וממשפטיך יראתי" (תהלים קיט קכ). ועוד אמר, "ואל תבוא במשפט את עבדך, כי לא יצדק לפני כל חי" (תהלים קמג ב). והדברים קל וחומר, אם דוד מלך ישראל שהיה מלך צדיק וחסיד אמר "כי לא יצדק לפני כל חי", אגן יתמי דיתמי מה נאמר!?

⁶ א"ה: שמעתי ממהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א, ששמע ממרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, שסיפר, שהיה אצל הגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל ראב"ד בד"ץ עדה החרדית, ואמר הגאון הנ"ל כי הפסוק "למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדך" עולה בגימטריא "ראש השנה", והגר"י צדקה זצ"ל לרוב פליאתו שפסוק כל כך ארוך עולה לתיבות "ראש השנה", מיד ישב וחישוב הגימטריא, והנה עולה בדיוק כמנין הנ"ל. [עוד הוסיף בזה הגרי"ח סופר שליט"א, לבאר הפסוק הבא אחרי הפסוק הנ"ל, "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי", כי לולי תורה א"ל לעמוד למשפט, וביאר עפ"ד מהר"ם אלשיך ז"ל (איכה א ז) לגבי הגבט שהיה יודע לנגן, ומהר"ט ז"ל בתשובותיו (ח"א סי' ק) נראה שנחלק בזה על מהר"ם אלשיך ז"ל, ואכמ"ל]. והגימטריא הנ"ל הובאה בספרים בשם הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. וביאור הדברים נראה על פי מ"ש בזה הקדוש (ח"ב דל"ב ע"ב, ח"ג דרל"א ע"א) בכל אתר "ויהי היום" דא ראש השנה, וע' בספר תפארת צבי על הזהר שם (ח"ד דק"א סע"ב והלאה), ע"ש. ומבואר שראש השנה איקרי "היום" (וע' טעמא דמילתא בספר תפארת צבי שם). ואם כן אף כאן "למשפטיך עמדו היום", היום דא ראש השנה, ודו"ק.

צריכים אתערותא דלתתא

לכן אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, שרחמי מרובים ויתנהג עמנו לפנים משורת הדין. אלא שצריכים קודם כל אתערותא דלתתא.

עת רצון בתקיעת שופר להתעורר מתרדמתנו

ועתה בשעת תקיעת שופר, שהיא עת רצון, צריכים אנו להתעורר מתרדמתנו, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד) וזה לשונו: אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל. הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

וידוי בין התקיעות וקבלה גמורה

ובכן נמצינו למדים כי השעה היא שעת התעוררות לחזור בתשובה. כל אחד היודע בעצמו שבמשך השנה חטא איזה חטא, הן עבירות שבין אדם למקום, והן עבירות שבין אדם לחבירו, עליו להתוודות עליהם בלחש עתה בעת תקיעת שופר⁷, ולקבל על עצמו בקבלה גמורה ושלמה, שלא ישוב עוד לכסלה, ורק אז תשובתו תתקבל. היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו (ע"פ עמוס ג ו). עתה בשעת תקיעת שופר האם לא נחרד כולנו?!

לבער כל חוליי הנפש

ולא יתנחם האדם ויאמר: ב"ה שאני לא חיללתי שבת, ולא זלזלתי בטהרת המשפחה, (ר"ל טהרת האשה מנדתה, כי אין האשה נטהרת מטומאתה אפילו אם תרחץ בכל מיני אמבטיות שבעולם, עד שתטבול, אחרי שבעה ימים נקיים, במקוה כשר כתקנת חז"ל כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פי"א מהל' איסורי ביאה ה"ז)), ולא עברתי עבירות גדולות שחייבין עליהן מיתות וכריתות. ומה

⁷ ראה בספר נר יהודה (עמוד כה) שדעתו של מרן ראש הישיבה זצ"ל ומנהגו היה ככתוב כאן, להתוודות בפה בלחש בין התקיעות, ע"ש. [ובעיקר וידוי בתקיעות, כבר האריכו שאין לחוש בזה כלל, ואכמ"ל, ורק אכתוב מה ששמעתי ממנהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א, ששמע מרבינו הגדול הגר"ב צאבא שאול זצ"ל שעיקר ראש השנה הוא הוידוי בתקיעות, ומי שמפסיד הוידוי בפה בתקיעות מפסיד עיקר ראש השנה, ואתה דע לך (ובמק"א נתבאר הדברים היטב בס"ד והבאתי גם סמך לדברי הגר"ב צ' הנ"ל מדברי הגאון המוכיח רבי יהודה פוחוביצר זצ"ל בספר קנה חכמה דרוש לר"ה דנ"ד ע"ב ד"ה היוצא)].

יש אם נמצא בי איזה עוון קל, כגון ביטול תפילה או הסחת הדעת מן התפילין. ובכן, מעוונות קלים אין לי לדאוג ולא להתוודות עליהם! - כל החושב ככה אינו אלא טועה. כי למה הדבר דומה? לאדם שחלה באצבעות ידיו או רגליו, הייתכן כי לא ידאג לרפאות אותן, באמרו "הלא טוב אני ממי שאין לו בכלל ידיים או רגליים?". אלא בודאי יאמר, שעליו להיות בריא בכל גופו, וכל מיחוש קל שבקלים יקדיש לו תשומת לב רבה עד שירפאהו. וכן הדבר במחלות הנפש. אדם שיש בו עוון גדול או קטן - סימן שאיננו בריא. ועתה בעשרת הימים הללו המוקדשים לתשובה, עליו לפשפש בכל דרכיו ולבער ולהסיר את כל מחלות הנפש הנמצאים בגופו ולרפאות אותם, באופן שכל גופו ונשמתו יהיו נקיים מכל חטא וזוהמא ומכל לכלוך של עוון.

ידידי ועזיבת החטא עד שיעיד עליו יודע תעלומות

ועיקר התשובה הוא הווידי ועזיבת החטא, כלומר מתחרט על העבר ומקבל עליו בקבלה גמורה ושלימה שלא יחזור עוד לכסלה, כמ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) שבעל המחשבות יעיד עליו שבאמת בכל לבו קיבל עליו שלא לעשות עוד. זוהי התשובה הגמורה.

חינוך הילדים

ועיקר הכל הוא להתאמץ מאד מאד בחינוך הילדים, לחנכם בתורה וביראת שמים, ולפי המסורת הישראלית, כי בהם תלויים דורות הבאים. ומי שלא מחנכם בדרך זו, עתיד ליתן דין וחשבון.

תשובה על עוונות שנכשל בהם

ובכן מי שנכשל ח"ו באיסור גילוח הזקן בתער, מי שנכשל ח"ו באכילת איסור, מי שנכשל ח"ו באיסור חילול שבת בכל הפרטים כולם, כגון בענין טלטול מוקצה, או הוצאה חוץ לעירוב, או ח"ו בהדלקת חשמל או רדיו בשבת, מי שנכשל ח"ו בזלזול טהרת המשפחה בכל הפרטים אפילו בנגיעה בלבד, כמפורש כל זה בשלחן ערוך, מי שנכשל בגזל ותרמית ואונאה וכיוצא בהם, ומי שנכשל באיזה איסור שהוא מן התורה או מדרבנן - עליו לקבל עתה בקבלה גמורה ושלמה שלא יחזור לכסלה.

תשובה על מידות ודעות רעות

ולא רק מעבירות התלויות במעשה צריך האדם לחזור בתשובה, אלא אף מן המדות והדעות הרעות, כגון הגאווה והקנאה, והתאוה, והכבוד, והכעס, והליצנות, והשחוק,

ולשון הרע, וכיוצא בהן. ואלו תשובתן קשה מן העבירות שיש בהן מעשה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ג), עיין שם⁸.

תשובה על ביטול תורה

ומאד צריך האדם להתאמץ בימים אלו ולפשפש במעשיו שמא יש בו עוון ביטול תורה החמור, כמ"ש במשנה באבות (פרק ו' מ"ב) "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", וידוע כי עוון ביטול תורה שקול כנגד עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, כמ"ש ירמיה (ט יא) "על מה אבדה הארץ", "על עזבם את תורת" (שם יב).

כל עוון עושה פגם בנפש - תיקון גדול על ידי בכיה ודמעות

מה מאד יחרד האיש וילפת אם ידע שהוא מלא עוונות על כל גדותיו, וכל עוון עושה פגם גדול בנפשו. ולזה צריך תיקון גדול ובכיה ודמעות, שהם עיקר גדול לתשובה, כמ"ש דוד המלך ע"ה "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך" (תהלים קיט קלו). ועל הכל נחוץ חרטה וקבלה, חרטה על העבר וקבלה על העתיד.

האומר הקב"ה וותרן ויותרן

ואל ישלה האדם את עצמו לאמר, כי ה' יותרן על עוונותיו מבלי תשובה. כי כל האומר הקב"ה וותרן ויותרן חייו (ב"ק נ.). ואין בזה משום נקמה ואכזריות ח"ו, אלא דבר זה דומה לחולה שהלך אצל הרופא, וקבע שקיבתו אינה בסדר, ונתן לו דיאטה, והזהירו שאם יעבור על הדיאטה, אזי יסבול סבל איום ונורא. חזר הביתה והתחיל לאכול כל מה שרצה. אמרו לו בני ביתו, מה אתה עובר על פקודת הרופא? אמר להם, אין דבר, רופא זה טוב הוא וותרן ולא יקפיד עלי. אמרו לו, שוטה שבעולם, הלא אם יותרן, יאבד גופו ויאבדו חייו.

יסורי גהינם הרוחניים

וכן הדבר במצוות שכולן מצרפות את הנפש, וכל חטא ועוון שאדם עושה פוגם הוא בנפשו החצובה מתחת כסא הכבוד, ופגם זה לא יעבור אלא ביסורים נוראים או

⁸ זו לשון הרמב"ם שם: אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדית הממון והכבוד ומרדית המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו' (ישעיה נה ז), ע"כ.

בגהינם, וידוע מה שכתב הרמב"ן ז"ל בשער הגמול (מהדורת סופר אות עו, ובהקדמת פירוש הרמב"ן ז"ל לאיוב), כי שעה אחת בגהינם קשה יותר משבעים שנה של יסורי איוב. כי העונש הרוחני קשה מהעונש הגופני. ולכן אי אפשר לוותר על שום עוון.

על ידי תשובה יכול להינצל

ורק בתשובה אפשר להנצל מגהינם ומיסורים, ולכן עתה בעת רצון יחזור כל אחד בתשובה שלמה. ובמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לד:).

אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה - והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד

וגדולה מעלת בעלי תשובה כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז הלכה ו') וזה לשונו: גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר, שובה ישראל עד ה' אלהיך (הושע יד ב). ונאמר, ולא שבתם עדי נאם ה' (עמוס ד ו), ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב (ירמיה ד א), כלומר, אם תחזור בתשובה בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים. אמש היה זה שנאוי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה. והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד. וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים, בה מקרב את השבים, בין יחיד ובין רבים. שנאמר, והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני אל חי (הושע ב א). ונאמר ביכניה ברשעתו כתבו את האיש הזה ערירי, גבר לא יצלח בימיו (ירמיה כב ל). אם יהיה כניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני וכו' (ירמיה כב כד). וכיון ששב בגלותו נאמר בזרובבל בנו, ביום ההוא נאם ה' צבאות, אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם (חגי ב כג).

גאולה שלימה

ויהי רצון שה' יערה עלינו רוח ממרום, ויזכנו לחזור בתשובה שלימה, ויכתבנו בספר החיים והשלום, ויזכנו לגאולה שלימה בביאת משיח צדקנו אמן.

העבודה בעשרת ימי תשובה

במשך עשרת הימים יקבע לו כל אחד זמן להתבודד ולפשפש במעשיו ויתקן מה שצריך לתקן, כי לדבר זה נחוץ עיון רב והתבוננות מרובה, אלא שעתה יקבל עלינו בכללות, ואחר כך יתבונן בכל הפרטים כולם.

שיחת חיזוק והתעוררות לקראת יום כיפור

הודאה לקב"ה על כפרת יום הכיפורים

ברשות הרבנים! הפסוק אומר, "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז ל). מתנה גדולה הקב"ה נתן לנו, "ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם". היתכן כדבר הזה בגשמיות? אם אדם נפל מהגג, היה לו תאונה, חלה במחלות, אומרים לו, "שמע, ביום אחד אתה תהיה בריא!", אין מציאות כזאת! אם הייתה מציאות כזאת - כמה הייתה שמחה. אם כן כמה אנחנו חייבים להודות להשי"ת כי זיכנו ש"ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם".

חוליים הרוחניים גדולים מחוליים גשמיים

וחטאות של רוחניות הרבה יותר קשה מאוד מאוד מגשמיות. למשל, אם אדם לבוש חליפה יפה והתלכלכה, מצטער, אבל לא כואב. אבל אם נפצע בגופו, גם מצער וגם כואב, מפני שהגוף יותר פנימי מהלבוש, לבוש חיצוני זה לא כואב לו, מצטער שהפסד חליפה אבל לא כואב, אבל גוף אוי ואבוי, ניתוחים וכו', כי זה יותר פנימי.

חומר הכאב של הנשמה על חטאותיה

הנשמה זה יותר פנימי מהגוף, כל מה שפנימי יותר הרוחניות שלו יותר חזקה, והכאב שלו חזק. אדם לא יכול לדעת כמה קשה כאב של הנשמה. הרמב"ן (הקדמה לפירושו לאיוב, שער הגמול מהדורת סופר אות עו) אומר שעה אחת של גהינם יותר קשה משבעים שנה של ייסורי איוב. שעה אחת! אין אנחנו יכולים לדעת כמה חמור עונשי גהינם. זה רוחניות, הרוחניות זה כאב חזק מאוד.

מוראו של רבן יוחנן בן זכאי

ולכן אפילו על רבי יוחנן בן זכאי, מספרת הגמרא (ברכות כח:): כשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה?! אמר להם, אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, אף על פי כן הייתי בוכה. ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים,

שאם כועס עלי כעסו עולם, ואם אוסרני איסורו עולם, ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם, ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון, ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה!?

גדלותו של רבן יוחנן בן זכאי

אומר הגאון חיד"א זצ"ל (פתח עינים ברכות שם, ציפורן שמיר סי' ג אות ריא), על החרדה של רבן יוחנן בן זכאי, אם רבן יוחנן בן זכאי שהגמרא (סוכה כח.) מעידה עליו "אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי, מימיו לא שח שיחת חולין, ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הרבה במבואות המטונפות, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים", ועוד אומרת הגמרא (שם) שרבן יוחנן בן זכאי היה הקטן שבתלמידי הלל הזקן, "אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות, תקופות וגמטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין, משלות שועלים, דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול - מעשה מרכבה, דבר קטן - הויות דאביי ורבא. לקיים מה שנאמר (משלי ח כא) להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא".

אנו צריכים לפחד כל ימי חיינו

אם הוא פוחד מה נגיד אנחנו?! אומר החיד"א זצ"ל (שם), החרדה שלו מחרידה אותנו כל ימי חיינו, הוא נחרד ביום המיתה, אבל אנחנו כל ימי חיינו צריכים להיחרד ולפחד מיום הדין! מכאן אנו רואים הגדול שבגדולים - מפחד מיום הדין, על אחת כמה וכמה קטנים צריכים לפחד מיום הדין.

* * *

"כי ביום הזה יכפר עליכם" בתנאי קודם - "לפני ה' תטהרו"

יום המשפט עוד יומיים, נפסק על כל אחד הדין, על אחד נגזר כך ועל השני אחרת, צריכים אנו להזדרז לשוב בתשובה כדי שיפסק דינו לטובה. אמנם יום כיפור יום

כפרה הוא, "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאותיכם", אבל יש לזה תנאי - "לפני ה' תטהרו". מזהירה התורה, לא תחכו עד הרגע האחרון, אלא לפני שיגיע היום הזה אתם "תטהרו", תעשו את המוטל עליכם, חשבון נפש ותשובה. כמו אדם שיש לו משפט, וכי ברגע האחרון קם והולך?! - בודאי שלא. אחרי שקבעו לו תאריך ליום המשפט, הוא מתכונן חודש חודשיים קודם, לוקח עורך דין, מכין טענות ומענות וכו', לא ברגע האחרון קם והולך למשפט בלי הכנה מוקדמת. "לפני ה'", לפני שיגיע יום המשפט בו דן אותנו ה' יתברך, אתם "תטהרו", תעשו את שלכם, תכינו את עצמכם.

קדושת היום תסייע לכפרת העוונות

ואם עשיתם כן, אם קיימתם את התנאי, "לפני ה' תטהרו", לטהר את עצמינו קודם שנגיע ליום כיפור, ממילא על ידי זה ביום הכיפורים תעשו תשובה שלימה, ויעזור ה' וקדושת היום תגרום ותסייע לנקות כל העוונות.

* * *

נחפשה דרכינו

כיצד מטהרים? כיצד מקיימים תנאי זה "לפני ה' תטהרו"?! - אנחנו אומרים בסליחות "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'" (איכה ג מ). באופן שטחי, אם אנחנו נסתכל, כל אחד הוא צדיק, בבוקר ובערב - מתפלל, בא לשיבה ללמוד תורה, מברך ברכת המזון ברכת הנהנין, לא חסר כלום. באופן שטחי כולנו צדיקים. אבל על זה הכוונה, "נחפשה דרכינו", תחפש - ותמצא, תראה מה אתה צריך שיפור ותיקון.

ונחקורה

ואם גם אחרי החיפוש, אחרי שקיים "נחפשה דרכינו", לא מצא על מה צריך לשוב בתשובה, על זה ממשיך הפסוק ואומר: "ונחקורה", תעמיק, תראה שיש משהו חסר.

בושנו במעשינו - הטובים

ואם נקיים זאת, "נחפשה דרכינו ונחקורה", הרי שבאמת "בושנו במעשינו, ונכלמנו בעוונותינו", כי אפילו מעשה טוב שאנחנו עושים - צריכים אנו להתבייש בו. אותה תפלה שהתפללנו, האם ראויה היא באמת הצורה והדרך והכוונה בה התפללנו לפני השי"ת אשר מלא כל הארץ כבודו, מלך מלכי המלכים, האם אנחנו לא נתבייש באותה

תפלה?! "בושנו במעשינו". על אחת כמה וכמה "ונכלמנו בעוונותינו", ואם כן "אין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש".

חשבון נפש ותשובה

זהו שאמר הפסוק, "נחפשה דרכינו ונחקורה", נעמיק ונראה אם יש חסר. ואם משהו חסר - אוי ואבוי. מוכרח לתקן, על ידי ייסורים, על ידי דברים אחרים. ובפרט נחוצה התבוננות וחשבון הנפש, כדי שישוב בתשובה, כי אם לא ירגיש שהוא חוטא - הוא לא יחזור בתשובה, תשובה כנגד כולם.

ונשובה עד ה' - עד שיעיד עליו יודע תעלומות

מה הכוונה "נחפשה דרכינו ונחקורה, ונשובה עד ה'?! הכוונה היא כמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) שצריך האדם לעשות תשובה "עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", שה' יעיד עליך שעשית תשובה, לא שתרמה ותשקר את עצמך.

שלא יהיה שום חסר ופגם במעשינו

וכמו שאמרנו, אם יש משהו חסר, מוכרח לתקן ולשוב בתשובה. ומשהו חסר, הכוונה היא מכל הבחינות, הן מבחינת לימוד התורה, שלא יותר ולא יחסר, לכל הפחות במזיד, והן מבחינת כל שאר המצוות.

אתרוג חסר פסול - ואנחנו מה?!

אדם קונה אתרוג, הולך אצל הרב שלו אומר לו "תראה אולי זה חסר ופסול". וכי אתה לא חסר?! כל השנה היית מושלם, רק האתרוג מסכן חסר פסול?! ואתה מה?! "בושנו במעשינו". מתבייש כבר, אין לו מה להשיב. האתרוג אם הוא חסר קצת, פסול. אנחנו לא חסרים?! אנחנו חסרים הן בתפלה, הן בברכות הנהיגין, הן בלימוד התורה, הן בדרך ארץ. אם נתבונן נראה - אנחנו חסרים מכל הבחינות. "בושנו במעשינו".

בלי חשבון נפש לא יעזור לו גם יום כיפור

אמנם כלפי אחרים יכול האדם לנחם את עצמו שהוא יותר מושלם מהם, אבל לא צריך לראות מה אחרים עושים, אלא צריך לבדוק את עצמו, האם הוא חסר או לא חסר, האם הוא מושלם או לא מושלם. אם חסרים - תקדים ותעשה תשובה, ועל ידי "ביום

הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו". אם לא כן, אלא הוא מביט בחסרון ומנחם עצמו "אני טוב", לא יעזור לו יום כיפור, כי אם אין תשובה יום כיפור לא יעזור לו (עי' רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג).

* * *

עשרת ימי תשובה - ימי התבוננות וחשבון נפש

אשרי אדם שיתבונן בימים האלה, בשלחן ערוך (סי' תרג ס"א) כתב הרמ"א "ויש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו ולשוב מהם בעשרת ימי תשובה", עשרת ימי תשובה הם ימים של התבוננות, שאדם יחשוב יתבונן מה עשה ומה לא עשה, לפעמים דבר קטן מעכב הרבה, אנחנו לא יכולים להבין, דבר קטן מעכב הרבה.

* * *

אחרי שובי נחמתי בושתי וגם נכלמתי

קראנו בראש השנה דברי הנביא, "כי אחרי שובי נחמתי, ואחרי הוודעי ספקתי על ירך, בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי" (ירמיהו לא יח). לכאורה יש כאן לשון כפול, "אחרי שובי נחמתי", ושוב אומר "ואחרי הוודעי ספקתי על ירך", ואחרי כן אומר, "בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי", מה הכוונה בלשון כפול הזו?!

אחרי הוודעי ספקתי על ירך - תוצאות החטא והעבירה

אלא אדם כשחוטא, אומר, "אני מתחרט, גמרנו", חושב שבזה שהתחרט - גמרנו, זה הכוונה "אחרי שובי נחמתי", אבל אחרי שהיה תוצאות לעבירה, למשל, אם קורה תאונה, הוא יצא נגד רמזור אדום, בא שוטר ניגש אליו, אומר לו הנהג, "אני מוכן לשלם את הקנס", אומר לו השוטר "מה קנס, ראית מה עשית?! הרוגים ופצועים!", אוי ואבוי, הוא מתחיל להכות על ראשו, "אחרי שובי נחמתי", חשבתי לא עשיתי כלום, עברתי על החוק אני מוכן לשלם, אבל "אחרי הוודעי", אחרי שאני יודע והתברר לי כמה העוון הזה גדול, אחרי שהאדם מרגיש ויודע התוצאות של העבירה עד היכן מגיעה, "ספקתי על ירך", מתחיל להכות את עצמו, "בושתי וגם נכלמתי". אנחנו לא יודעין חומר העוון, ופעולותיו החמורות, אבל זה פוגם עד למאד כל עבירה וכל עוון.

אי אפשר לדעת תוצאות העבירה

אם רואים איזה בחור נעים הליכות, לא כועס, לא מתקוטט, מכבד הורים ומורים, השכנים אומרים על הוריו "אשרי שזה גידל, אשרי שזה ילד", וכבר הם רוצים גם להכניס את ילדיהם לחינוך של תורה. אבל אם ח"ו האדם לא מתנהג טוב, או בבית או עם שכנים וחברים, הוא לא יכול לדעת תוצאות עבירה עד היכן מגעת. השכן היה לו בן להכניס לישיבה, אבל ראה את ההתנהגות של אותו בחור בן ישיבה, אמר, "כך מתנהגים בני ישיבה?! אני לא אכניס את בני לישיבה!". ומה יצא ממנו אם לא הלך לישיבה? יצא גוי. ומי אחראי ומי גרם לזה? אותו אחד שלא נזהר לקדש שם שמים! הוא שאמר הנביא, "אחרי הוודעי", התוצאות של העבירה, "ספקתי על ירך, בושתי וגם נכלמתי".

האזינו השמים - ותשמע הארץ

וזהו שאנחנו קוראים בפרשה, פרשת האזינו, "האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי" (דברים לב א), האור החיים הקדוש (שם) מפרש, מה זה "האזינו השמים" ומה זה "ותשמע הארץ" - "שמים" זה כינוי לתלמידי חכמים, תלמיד חכם בחינת שמים, ועליהם מקדימה התורה ומצווה "האזינו השמים", צווי להאזין, ואם באמת כך יעשו התלמידי חכמים והצדיקים, על ידי כך "ותשמע הארץ אמרי פי", ה"ארץ" זה כינוי להמון העם שנמשלו לארץ, אם הם יראו את הגדולים את התלמידי חכמים הולכים בדרך נכונה, יראו דוגמא אישית, הם ישמעו לבד. אם מי שהם בחינת שמים, "האזינו השמים", הם טובים, ממילא "ותשמע הארץ", לא אמר "תשמעי הארץ", אלא "ותשמע" הארץ, היא כבר תשמע לבד, בראותה הגדולים ההולכים בדרך ה' ומקדשים שם שמים.

* * *

כיבוד ומורא הורים

כמה קידוש ה' יש שהבחור מתנהג יפה בבית, כיבוד הורים, כיבוד כמו שצריך, אבא אומר לו לקום, תיכף יקום, גם אם הוא באמצע השינה יקום מיד, יקום כמו ארי, לא מספיק "כיבוד הורים", צריך שיהיה מורא, "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט ג), צריכים לירא מהם, אם אדם לא ירא מהוריו - זה מראה שאינו יודע מה זה יהדות ומה זה תורה.

כיבוד ומורא תלמידי חכמים

בפרט רבותיו וכל חכם בישראל. כיבוד רבנים ומורים שלו - במורא ופחד. "את ה' אלהיך תירא" (דברים י כ) לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב:). יראה, לא רק לכבד תלמידי חכמים, כל אדם אוהב לכבד את חבירו. אלא צריך יראה מתלמידי חכמים! זוהי גדלות, וזה מה שהתורה מחייבת אותנו, "את ה' אלהיך תירא", לרבות תלמידי חכמים.

עבירות דאורייתא

כל אחד צריך לפשפש במעשיו בזה. כמה אנחנו לקויים בזה. עבירות דאורייתא! לא שמים לב. הכל הולך בשגרה, מוכרחים דין וחשבון!

* * *

יסורים על שציער אמו

בא אצלי אחד זקן, סיפר לי על צרות שסובל בביתו מאשתו, אמרתי לו, "תזכור מה שעשית לאמא שלך!", אמא שלו הייתה באה אצלי, מתלוננת עליו, היה מצער אותה מוות. עכשיו אשתו מצערת אותו. אמרתי לו "תזכור", שתק. עבר חמישים שנה מאז שציער את אמו, והוא סובל את הייסורים עשרות שנים.

מחילה לא מספיקה

כשהוא עשה את העבירה הוא חשב שאמו מחלה לו וזהו זה, גמרנו. ולא היא. מחילה זה לא מספיק! הנה לך ראייה, מרים חטאה נגד משה רבינו ע"ה, אפילו שהיא דיברה לטובתו, והוא אמר לה אני מוחל, לא הועילה המחילה שלו! מחילה זה ממתיק קצת, אבל זה לא עוקר את העבירה. ועל כן היא נענשה בצרעת, אמר הקב"ה "תכלם שבעת ימים, תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה" (במדבר יב יד), דיברה פעם אחת, פעם אחת בלבד, ומה דיברה? דיברה דבר שנוגע לו ולאשתו "שלום בית", ובכל זאת איזה עונש נורא, ואיזה בושה ואיזה חרפה, כל ישראל מחכים ומתעכבים, מה קרה? - מרים מצורעת, מחכים לה. וזכתה מרים לקבל עונשה בעולם הזה, כך היא הלכה מכאן ישר לעולם הבא, לא כל אדם זוכה לזה. אבל היא חטאה והרגישה, ועשתה תשובה.

טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו

אדם חוטא נגד חבריו, נגד רבותיו, נגד הוריו, לא מרגיש. הדבר נהיה וותיק, אחרים חמישים שנה הוא מתעורר לזה, מה יעשה?! ההורים שלו הלכו, מה יעשה?! לכן "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו" (איכה ג כז), כשהוא צעיר יתבונן על מעשיו ועל דרכיו.

* * *

לשמוע בקול המחנכים והרבנים

ברוך ה' יש כאן בישיבה, רבנים ומדריכים מומחים גדולים, ישמע בקולם, "אשרי אדם שומע לך" (משלי ח לד), אשריו שהוא שומע בקול הרבנים המשגיחים הרבנים והמדריכים והמורים והמלמדים, בזה הוא בטוח יזכה לעולם הבא. אבל אם הוא מזלזל בדברי הרבנים, לא שומע בקולם - אחרי כן יתחרט.

לבוא ליום הכיפורים מושלמים וקבלה גמורה לעתיד

אנחנו בעולם הזה, לית מאן דפליג יבוא היום ונעמוד למשפט, צריכים להיערך ולהתכונן, הכל בדינו. צריכים לבוא ליום הכיפורים באמת מושלמים! ודאי שחייבים לקבל סליחה ומחילה מההורים, אין ספק. אבל צריך לבקש מחילה וסליחה מתוך הלב, לקבל עליו באמת להיזהר בכבודם ובמוראם. כך גם לגבי כבוד ומורא תלמידי חכמים הרבנים והמורים.

* * *

אם מקיים "תטהרו" קודם כיפור - בריה חדשה ביום כיפור

כל אחד יפשפש במעשיו וידקדק במעשיו ועניינו מכל הבחינות, "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאותיכם", אבל בתנאי "לפני ה' תטהרו", תעשו תשובה, ועל ידי זה יהיה ממש מלאך. יבוא יום כיפור יהיה מלאך. העונות התכפרו, כל המחלות שלו הלכו, בריה חדשה! איזה תענוג, איזה שמחה תהיה לו. אבל אם ח"ו לא התכונן קודם כיפור, גם ביום כיפור לא מרגיש את הסיפוק שלו. אבל אשריו אם מקיים "תטהרו" לפני יום כיפור, כך באים ליום כיפור כמלאכים. עושים תשובה שלימה, שהקב"ה יעיד עלינו שבאמת קיבלנו עלינו תשובה גמורה, אשרינו מה טוב חלקנו.

* * *

וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה

ראיתי בתיקונים (תיקון סט דק"ב סע"א), שואל שאלה, קין הביא מפרי האדמה מנחה לה' (בראשית ד ג), והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. ואל קין ואל מנחתו לא שעה. (בראשית ד ד-ה). מה הסיבה לזה? הלא שניהם אחים, למה כביכול עשה הקב"ה אפליה ביניהם, הלא גם קין וגם הבל הביאו מנחה לה'.

הבל הביא ממבחר הימים הצעירים שלו

אלא אומרים רבותינו (תקוני זוהר שם), "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו", כלומר, הבל הביא מהימים הביכורים שלו, מ"בכורות" ממבחר הימים שלו, מהימים של הנערות שלו, הוא הקדיש אותם לה'. הוא לא נהג כמו שאחרים אומרים, כשיזקין הוא יהיה צדיק, כמו שאמר בלעם הרשע "ותהי אחריתי כמוהו" (במדבר כג י'), אחרית ימיו דווקא, אבל הבל נהג ההיפך, הוא הביא "מבכורות צאנו", ועל כן "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו". אבל קין לא הביא מבכורות צאנו, הוא רצה לעשות מה שרוצה ואחרי כן יעשה תשובה, ועל כן "ואל קין ואל מנחתו לא שעה".

מפני שיבה תקום

וכך דורש הזהר שם את הפסוק "מפני שיבה תקום" (ויקרא יט לב), הכוונה היא, לפני וקודם "שיבה", קודם שתגיע לגיל שיבה, "תקום", תתעורר, תעשה תשובה, זה לא חכמה לשוב בתשובה כשמגיע גיל שיבה, כאשר כבר האדם לא יכול לאכול לדקדק ולהשכים וכו', אלא "מפני שיבה תקום".

* * *

חסד נעוריך

זה שאמר הנביא, "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה קודש ישראל לה" (ירמיהו ב, ב-ג), הכוונה, אני זוכר את הנערות שלכם, בזה אני מתפאר בכם! לא חכמה לעשות תשובה אחרי שהאדם מזקין, הגם שזה גם טוב וחשוב בכל שעה ובכל זמן, אפילו כשמזקין, אבל אינו דומה זה לזה. אומר הקב"ה, אני משבח ומתפאר בכם, בעבור מה? - כי "זכרתי לך חסד נעוריך", הקדשתם את הנעורים שלכם לעבודת ה'.

ארץ לא זרועה

ובני תורה בני ישיבות מקיימים את זה בפועל, "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", באים ללמוד תורה, "ארץ לא זרועה", אין הבטחות, אין כספים, אין שום דבר, "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", זה הקדושה שלכם, "קודש ישראל לה", זה גדלות, בזה הקב"ה משתבח בכם.

* * *

מבחר הימים - שיהיו רצויים

אבל תשתדלו שמבחר הימים האלה שהם חשובים לפני השי"ת - יהיו רצויים. לא יבוא יעשה הלבנת פנים או מתכבד בקלון חבירו, יש ספרים על המידות, כל אחד צריך ללמוד ולדעת איך לתקן את המידות שלו, שהימים הללו יהיו רצויים ומובחרים.

* * *

זהירות מכ"ד דברים המעכבים את התשובה

אדם יכול ללמוד כל חייו תורה, ואם פעם אחת אמר דיבור מסויים, נהג הנהגה מסויימת, דבר זה כבר מעכב לו את התשובה. הרמב"ם (פ"ד מהל' תשובה) מונה עשרים וארבעה דברים שמעכבים את התשובה, צריך ללמוד ולדעת אותם, כדי לדעת מה מעכב את התשובה. איך יהיה תיקון ותשובה בלי לדעת מה הם הדברים המעכבים את התשובה?! אם אדם רוצה לברוח מאיזה מקום, רואה מחסומים, אם הוא חכם ונבון הוא מכין את עצמו קודם, וידע מאיפה לברוח. כך גם בתשובה, יש עשרים וארבע דברים המעכבים את התשובה, גם אם הוא עושה תשובה יש "מחסום" לתשובה שלו, זה לא עולה, לא הולך. על כן צריך להתכונן, "מחסום זה אני מסיר אותו" וכן הלאה, כך כאשר מגיע ליום הכיפורים לא יהיה לפניו שום מחסום, והוא נוסע ישר כמלאך ה', ממש מלאך. בפרט בני תורה אם ידקדקו במעשיהם - יצאו מלאכים.

* * *

לנצל את הימים הללו

אשריכם שאתם זכיתם להסתופף בחצרות ה'. תנצלו את הימים הללו, שתהיו מלאכים ממש, להצליח בלימוד, להתנהג יפה בדרך ארץ, בכל הדקדוקים, כיבוד הורים וכיבוד מורים, ותזכו ונזכה כולנו יחד לשנה טובה, שנת גאולה וישועה בקרוב, וכן יהי רצון ונאמר אמן.

* * *